अन्त्येष्टिसहितः

# कर्मकाण्डसमुच्चयः प्रारभ्यते।

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ कर्मकांडसमुच्चयप्रारंभः ॥ तत्र प्रथमदिनकृत्यमाह ॥ ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि क्रियां प्रेतविधानकीम्। चतुर्णां शृणु वर्णानां मैत्रेय सावधानतः ॥ १ ॥ ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैश्चैव क्रमेण तु। विधानं चैव कर्तव्यं प्रेतस्य हितकाम्यया ॥ २ ॥ प्रेतस्त्रयोदशं पिंडं षोडशं नवमं तथा। एकोविहीनो यः प्रेतो दुर्गतिं सोऽपि गच्छति ॥ ३ ॥ मृत्युस्थाने तथा द्वारि विश्रामे तु चितासने। कुक्षिपिंडं ततो दद्यात्पंच पिंडाः प्रकीर्तिताः ॥ ४ ॥ मृत्युस्थाने ब्रह्मपिंडं विष्णोर्द्वारे प्रकीर्तितम्। विश्रामे रुद्रपिंडं च प्रेताय उपतिष्ठतु ॥ ५ ॥ इत्येवं पंचदेवानां नामोच्चारं प्रकीर्तितम्। किमर्थं दक्षिणे दीपं किमर्थं तूत्तरे शिरः ॥ ६ ॥ किमर्थं कुक्षिपिंडं च द्रव्यमाज्यं किमर्थकम्। अंधकारे च दीपोऽयं मार्गार्थमुत्तरे शिरः ॥ ७ ॥ क्षुधार्थं कुक्षिपिंडं च द्रव्यमाज्यं शुचिर्भवेत् ॥ ८ ॥ उच्चारः ॥ अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य मृत्युस्थाने ब्रह्मदैवत एष पिंडो मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ १ ॥ अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य द्वारदेशे विष्णुदैवत एष

क. स. पिंडो मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ २ ॥ अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य विश्रामस्थाने रुद्रदैवत

॥ २ ॥ एष पिंडो मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ ३ ॥ अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य चितास्थाने यमदैवत एष पिंडो मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ ४ ॥ अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य कुक्षिस्थाने प्रेतदैवत एष पिंडो मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ ५ ॥ यः करोति क्रियां तस्य तदाह्नि तस्य मुंडनम् । तथैव पुत्रदाहे न केशश्मश्रुनखानि च ॥ १ ॥ राजा वा राजपुत्रो वा श्रोत्रियो वा बहुश्रुतः । सर्वान्केशान्समुद्धृत्य छेदयेदंगुलद्वयम् ॥ २ ॥ मातापित्रोर्मृते पुत्रोऽवपनं कुरुते यदा । पतंति नरके घोरे यावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ३ ॥ यथा चक्रायुधो विष्णुर्यथा शूलधरो हरः । तथा प्रेतकरे केशाः स्वर्गार्थे सुखदायकाः ॥ ४ ॥ नोपतिष्ठति तत्सर्वं शिरसो मुंडनं विना । पुत्रो वा भ्रातृबंधुर्वा दौहित्रः पौत्रकस्तथा ॥ ५ ॥ यस्त्वैतत्कारयेत्कर्म तस्य पुत्रस्य मुंडनम् । असगोत्रः सगोत्रो वा स्त्रियोऽपि यदि वा पुनः ॥ ६ ॥ प्रथमेऽहनि यो दद्यात्स हि दद्याद्दशाह्निकम् । पुत्राभावे तथा

ए. क.

॥ २ ॥

पत्नी पत्न्यभावे सहोदरः ॥ ७ ॥ भ्रात्रभावे सगोत्रः स्यादथवा चान्यगोत्रकः । अथवा सर्ववर्णानां क्रियालोपं न कारयेत् ॥ ८ ॥ अनाथप्रेतसंस्कारः कोटियज्ञफलं विदुः । उदकं सततं दद्यात्पिंड-मामेध्यमेव च ॥ ९ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन तदह्नि तस्य मुंडनम् ॥ १० ॥ ॥ अथ भूमिशुद्धिः ॥ प्रथमतः पुत्रो भूमिशुद्धिं कृत्वा पश्चाद्धोमयेन मंडलं कुर्वीत ॥ ततः काष्ठं निवेदयेत् ॥ चितायां आरोप्य कुक्षिपिंडं दद्यात् ॥ दद्यात्पृथक्पृथक् प्रेतं सस्नानं सिद्धिभूषितम् ॥ नग्नदाहं न कुर्वीत किंचिद्देयं प्रयच्छनम् ॥ १ ॥ प्रथमतो घृतेन मुखाहुतिं दद्यात्तदनंतरं गंधादिभिरग्निपूजनं कुर्यात् । पश्चात् आहुतिं दद्यात् ॥ लोमभ्यः स्वाहा १ त्वचे स्वाहा २ लोहिताय स्वाहा ३ मेदो-भ्यः स्वाहा ४ मांसेभ्यः स्वाहा ५ स्नावभ्यः स्वाहा ६ अस्थिभ्यः स्वाहा ७ मज्जाभ्यः स्वाहा ८ रेतसे स्वाहा ९ वायवे स्वाहा १० आयासाय स्वाहा ११ प्रयासाय स्वाहा १२ संयासाय स्वाहा १३ विहायसाय स्वाहा १४ आयासाय स्वाहा १५ शुचे स्वाहा १६ शोचते स्वाहा १७

क. स. शोचमानाया स्वाहा १८ शोकाय स्वाहा १९ तपसे स्वाहा २० तप्यते स्वाहा २१ तप्यमानाय ए. कृ.
॥ ३ ॥ स्वाहा २२ तप्ताय स्वाहा २३ धर्माय स्वाहा २४ यमाय स्वाहा २५ अंतकाय स्वाहा २६ मृत्यवे
स्वाहा २७ ब्रह्मणे स्वाहा २८ ब्रह्महत्यायै स्वाहा २९ विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ३० द्यावापृथि-
वीभ्यां स्वाहा ३१ ततः प्रदक्षिणां कृत्वा ॥ क्रव्यादाय नमस्तुभ्यं चितासप्तप्रदक्षिणाः ॥ प्रक्षिप्य
सप्त समिधः क्रियाः कृत्वा प्रदक्षिणाः ॥१॥ ततः शिरःस्थाने वह्निं प्रज्वालयेत् ॥ सर्वांगानि दहेत्तत्र
अधीशं च पृथक् पृथक् ॥ २ ॥ न च प्रज्वालितो वह्निः सर्वभागेषु संस्कृतः ॥ ततो जनपदैः
सर्वैर्दातव्यं करताडनम् ॥२॥ विष्णुर्विष्णुरिति ब्रूयात्कृत्वादौ मृदुभक्षकः ॥ चालयेत्स्फोटयेन्मूर्धं
ततो गच्छेज्जलाशयम् ॥ ४ ॥ तदह्नि सर्वभृत्येषु सचैलो जलमाविशेत् ॥ यत्र यत्र स्थितश्चैव ॥ ३ ॥
परिपूर्णेन वारिणा ॥ ५ ॥ सचैलस्नानं कुर्वीत नदीकूपतडागके ॥ एकांजलिः प्रदातव्यो जाति-
गोत्रसुतैर्दश ॥ ६ ॥ अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य असद्गतिनिवारणार्थं सद्गतिप्राप्त्यर्थं एष तिलतो-

यांजलिर्मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ अतसीपुष्पसंकाशं इति स्मृत्वा ततः स्वस्थानं गच्छेत् ॥ मुखे १ चक्षुषि २ कर्णाभ्यां ३ नासिके ४ हृदये च ५ इति पंचप्राणान् मुखाहुतिं दद्यात् ॥ क्षिप्रेषु लेपयेद्दुग्धं तोयं मूर्धनि प्रक्षिपेत् ॥ ततस्तेन विधानेन यज्ञोपवीतभूषणम् ॥ १ ॥ मध्याह्नात्परतः गोग्रासं दद्यात्सायंकाले दिनत्रयपर्यंतं दुग्धश्राद्धं कुर्यात् ॥ अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य नीरक्षीरं मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ श्मशानानलदग्धोऽसि परित्यक्तोऽसि बांधवैः ॥ इदं नीरमिदं क्षीरमत्र स्नाहि इदं पिब ॥ हरिं स्मरेत् ॥ इतिप्रथमदिनकृत्यम् ॥ १ ॥ अथ अस्थिसंचयश्राद्धम् ॥ श्मशानभूमिं गत्वा स्नानं कृत्वा अपसव्यं ऊर्णासूत्रेण वेष्टयेत् पवित्रीपरिधानं अथ प्रतिज्ञा॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं विष्णुलोकप्राप्तये अस्थिसंचयश्राद्धमहं करिष्ये । श्मशानवासिभ्यो माषादिबलिं दद्यात् चतुर्दिक्षु बलीन्दद्यात् यमायत्वेतिमंत्रेण । अनुक्रमः प्रेता जयता नर इंद्रो व इतिमंत्रेण दिशि दिशि मंत्रं पठेत् अस्थीनि कुंकुमेनार्चयेत् । ततः प्रदक्षिणा-

क. स. त्रयं कुर्यात् पश्चात् शिरःप्रभृति अंगुष्ठतर्जन्या गृहीत्वा पलाशपत्रे स्थाप्य दुग्धेन प्रोक्ष्य वा जलेन स्नापयेत् मृन्मये पात्रे स्थाप्य पश्चात् श्राद्धत्रयं कुर्यात् चितास्थाने दक्षिणाभिमुखः त्रिकोणं स्थंडिलं कृत्वा गोमयेनोपलिप्य प्रतिज्ञा ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्त्यर्थं चितास्थाने श्राद्धमहं करिष्ये । ततो रेखात्रयकरणं उदकदर्भेन प्रोक्षणं अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य चितास्थाने उत्तरपार्श्वे दर्भासनं मया दीयते तवो० अमुकगो० अ० प्रे० प्रेतत्वनिवृ० असद्गतिनिवा० उत्तर-पार्श्वे श्मशाने वा० एष पिंडो मया दीयते तवोपतिष्ठताम् । पिंडप्रत्यवनेजनं मृन्मयं दंतकाष्ठं ऊर्णा-सूत्रं भृंगराजपुष्पं उशीरचंदनं धूपं दीपं नैवेद्यं पूगीफलं दक्षिणा मद्दत्तं तवोपतिष्ठताम् ॥ १ ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य चितास्थाने मध्यपार्श्वे दर्भासनं मया दीयते तवो० अमुकगोत्रस्य अमु-कप्रे० प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं स्वर्गलोकप्राप्तये श्मशानवासिभ्यो मध्यपार्श्वे एष पिंडो मया दीयते तवो० पिंडप्रत्यवनेजनं मृन्मयं दंतकाष्ठं ऊर्णासूत्रं भृंगराजपुष्पं उशीरचंदनं धूपं दीपं नैवेद्यं पूगी-

फलं दक्षिणा मद्दत्तं तवो० ॥ २ ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं स्व० चितास्थाने दक्षिणपार्श्वे दर्भासनं मया० अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वनि० विष्णुलोकप्राप्तये श्मशानवासिभ्यः दक्षिणपार्श्वे एष पिंडो मया दीयते तवोपति० पिंडप्रत्यवनेजनं मृन्मयं दंतकाष्ठं ऊर्णासूत्रं भृंगराजपुष्पं उशीरचंदनं धूपं दीपं नैवेद्यं पूगीफलं दक्षिणा मद्दत्तं तवो० ॥ ३ ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य तृषानिवारणार्थं इदं जलं मया दीयते तवो० पश्चाद्भस्मस्थाने त्रिकुटिं दत्वा तदुपरि कुंभं धृत्वा ततः सिद्धान्नं तंदुलदधिघृतशर्कराभिर्बलिं दद्यात् अमुकगोत्रस्य अमुकप्रे० क्षुधानिवारणार्थं इमं सिद्धान्नमदः इदं जलं मद्दत्तं त० अतसीपुष्पसंकाशं पीतवासं जनार्दनम् ॥ येनाभ्यर्चित गोविंदो न तस्य विद्यते भयम् ॥ १ ॥ अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः ॥ अव्ययः पुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदो भव ॥ २ ॥ पश्चात्तदुत्तरादिशि पंचदशपदानि १५ गत्वा अस्थिसंचयश्राद्धनिमित्तं भूमिखननं अस्थीनि धृत्वा तदुपरि गोमयेनोपलेपनम् ॥ अथ प्रतिज्ञा अमुकगो०

अमुकप्रे० प्रेतत्वनिवृत्तिपूर्वकविष्णुलोकप्राप्तये अस्थिसंचयश्राद्धमहं करिष्ये ॥ उदकदर्भप्रोक्षणं
अवनेज० अमुकगो० अमुकप्रे० तारणाय अस्थिसंचयश्राद्धनिमित्तं दर्भासनं मद्दत्तं तवो० । अमु०
गो० अमु० प्रे० तारणाय अस्थिसंचयश्राद्धनिमित्तं पिंडो मया दीयते० पिंडप्रत्यवनेजलं मृन्मयं दं-
तधावनं गंधं उशीरचंदनं भृंगराजपुष्पं ऊर्णासूत्रं धूपं दीपं नैवेद्यं मुखवासं मुद्रा मद्दत्तं तवो० । अत-
सी।पुष्पसंकाशं० इति अनादिनिधनो देवेतिप्रार्थना ॥ पश्चादुद्धृत्य वस्त्रे स्थाप्य कुंकुमेनाभ्यर्च्य सुव-
र्णादि धृत्वा मृगचर्मादिना वेष्ट्य स्वकंठे धारयेत् अनेन मंत्रेण श्रीगंगां प्रस्थाप्य त्रिसामुद्रात्समसूपत्
स्वगानपांपातिवृषभद्रकाष्ठानां मूत्रपुरीषावसानं सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वं प्रेतः तृतीयदिनपू-
रकश्राद्धं यत्कृतं तन्न्यूनातिरिक्तं तत्स० ब्राह्मणवचनात्तीर्थजलप्रसादान्महाविष्णुप्रसादात् तृतीयदि-
नकश्राद्धं संपूर्णं भवतु ॥ यावदस्थि मनुष्यस्य गंगातोये निमज्जति ॥ तावद्वर्षसहस्राणि स्वर्गलोके
महीयते ॥ १ ॥ अंतर्दशाहं यस्यास्थि गंगातोये निमज्जति ॥ न तस्य पुनरावृत्तिर्ब्रह्मलोकात्कदा-

चन ॥२॥ इत्यस्थिसंचयश्राद्धं समाप्तिमगमत् ॥ ॥ अथ दशगात्रविधिः ॥ ॥ प्रतिज्ञा । क्रीयाकर्ता स्नात्वाचम्य धौतवस्त्रपरिधानं ततोऽपसव्यं ईशानादिचरुं श्रपयित्वा दक्षिणाभिमुखो भूत्वा कालज्ञानं स्मृत्वा अनेन वाक्येन सव्यं अद्य ब्रह्मणेत्यादि अमुकमासेऽमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकवासरेऽपसव्यं अमुकगोत्रस्य अमुकप्रे० प्रेतत्वविमुक्तये उत्तमलोकप्राप्त्यर्थं प्रथमेऽह्नि निमित्तपूरकश्राद्धमहं करिष्ये इतिप्रतिज्ञा ॥ पूर्वं कौशिकब्राह्मणं निधाय पूरकश्राद्धे अमु० गो० अमु० प्रे० प्रेतत्वनिवृत्तये विश्वादिपितृलोकप्राप्त्यर्थं कौशिकब्राह्मणाय पाद्यमु मु० अर्घ्यमु० आचमनमु० आच्छादनमु० स्नानमु० चंदनमु० तिलयवाक्षतमु० पुष्पमु० धूपमु० दीपमु० नैवेद्यमु० तांबूलमु५० पूगीफलमु० दक्षिणा उ० अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तये कौशिकब्राह्मणाय सोपस्करं यथाशक्त्या मया दास्यमानमिदमामान्नमुपतिष्ठतु एवं कौशिकब्राह्मणं संपूज्य नापरं यात्राचारस्तत्राप्येवमेव ब्राह्मणपूजनं कर्तव्यमिति ॥ तत्र पिंडदानार्थं दक्षिणस्यां दिशि वेदिकाकरणं वा मंड

लाकारं गर्तं रेषाकरणं उदकेन प्रोक्षणं दर्भानास्तीर्य अमुकगो० अमुकप्रे० प्रेतत्वविमुक्तये अवने
जनं मया दीयते त० । अमुकगो० अमुकप्रे० कुशासनं मया दीयते त० । ततः पिंडमादाय
अमुकगो० अमुकप्रे० तारणाय रौरवनरकनिवारणाय प्रथमेऽहनि शिरःपूरकपिंडो मया दीयते
तवा० । अमुक० गो० अमुकप्रे० पिंडप्रत्यवनेजलं मया दीयते त० । ऊर्णासूत्रमंत्रः सिशेन तंत्र-
वसा मनीषिण ऊर्णासूत्रेण कवयो वयति आश्विन्या यज्ञं पठित्वा केचिन्मते कुतः श्राद्धे मंत्रं च
इति । अमुकगो० अ० प्रे० लोमसंभवार्थमूर्णासूत्रं मद्दत्तं त० । दाल्भ्यः दिने दिने तु दातव्यं
मृन्मयं दंतधावनम् । अमु० गो० अमुकप्रे० हस्तशुद्धिक्रियमाणाय मृन्मयं मद्दत्तं त० । अमु० गो०
अमुकप्रे० मुखशुद्धिक्रियमाणाय दंतधावनं म० । अमु० गो० अमु० प्रे० स्नानं म० । अमु० गो०
अमु० प्रे० चंदनं मया दी० । अ० गो० अ० प्रे० तिलजलम् । अ० गो० अ० प्रे० उशीरचंदनं म० । ॥ ६ ॥
अमु० गो० अ० प्रे० नासिकासुगंधं म० । अ० गो० अ० प्रे० देवपुष्पं म० । अमुकगो० अ० प्रे०

इंद्रजवं म० । अ० गो अ० प्रे० कर्पूरकाचरिं म० । अ० गो० अ० प्रे० खर्जूरं म० । अ० गो० अ० प्रे भृंगराजपुष्पं म० । अ० गो० अमु० प्रे० धूपं म० । अ० गो० अमु० प्रे० अंधतमोनिवारणार्थं दीपं म० । अमु० गो० अमु० प्रे० नैवेद्यं म० । अमु० गो० अमु० प्रे० मुखवासं म० । अ० गो० अमु० प्रे० पूगीफलं म० । अमु० गो० अमुकप्रे० द्रव्यं म० ॥ ॥ अथपिंडार्चनसंकल्पः ॥ गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलपूगीफलदाक्षिणादि यद्दत्तं त० । अमु० गो० अमु० प्रे० इदं तिलतोयपात्रं म० । अमु० गो० अमु० प्रे० वंशवृद्ध्यर्थं नीरक्षीरपात्रं म० । एकं नीरपात्र एकं क्षीरपात्रं म० ॥ श्मशानानलदग्धोऽसि परित्यक्तोऽसि बांधवैः ॥ इदं नीरमिदं क्षीरमत्र स्नाहि त्विदं पिब ॥ १ ॥ धूपं देहि दीपं पश्य अमु० गोत्र० अमु० प्रे० एषो वर्द्धमानजलांजलिर्म० । पिंडविसर्जनं आसनादुत्थापनांतरे प्रथमदिनपूरकश्राद्धं कृत्वा अस्य विधेर्यंन्न्यूनमतिरिक्तं तत्सर्वं ब्राह्मणवचनात्तीर्थंजलप्रसादात् प्रथमदिनकृतपूरक-

 श्राद्धंविधिवत्संपूर्णं भवतु ॥ अतसीपुष्पसंकाशं पीतवासं जनार्दनम् । ये नमस्यंति गोविंदं न 
 तेषां विद्यते भयम् ॥ १ ॥ अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः ॥ अव्ययः पुंडरीकाक्ष प्रेतमोक्ष-
प्रदो भव ॥ २ ॥ काकबलिः ॥ अमुक गो० अमु० प्रे० काकबलिमं० । काक त्वं यमदूतोऽसि
गृहाण बलिमुत्तमम् ॥ यमद्वारगतं प्रेतं त्वमाप्यायतुमर्हसि ॥ १ ॥ इति प्रथमदिनकृत्यम् ॥ ॥ अथ
नवकश्राद्धम् ॥ अमु० गो० अमु० प्रे० तारणाय पूयफेननरकनिवारणाय द्वितीयेऽह्नि कर्णाक्षि-
मुखनासिकापूरकपिंडो मया दीयते० ॥ २ ॥ अमु० गो० अमु० प्रे० तारणाय हाहारौरवनरक-
निवारणाय तृतीयेऽह्नि गलभुजवक्षःस्थलपूरकपिंडो म० ॥ ३ ॥ अमु० गो० अमु० प्रे० तारणाय
तामसनरकनिवारणाय चतुर्थेऽह्नि नाभिइंद्रियगुदादिपूरकपिंडो म० ॥ ४ ॥ अमु० गो० अ० प्रे०
तारणाय अंधतमोनिवारणाय पंचमेऽह्नि जंघाचरणपूरकपिंडो म० ॥ ५ ॥ अमु० गो० अमुक० प्रे० 
तारणाय तामसनरकनिवारणाय षष्ठेऽह्नि सर्वमर्मपूरकपिंडो म० ॥ ६ ॥ अमु० गो० अमु० प्रेत०

अमेध्यनरकनिवारणाय सप्तमेऽह्नि सर्वंगात्रनाडिकापूरकपिंडो म० ॥ ७ ॥ अमु० गोत्रस्य अमु० प्रे० तारणाय पुरीषभक्षणनरकनिवारणाय अष्टमेऽह्नि दंतनखलोमपूरकपिंडो म०॥८॥ अमु०गो० अमु० प्रे० तारणाय कृमिभक्षनरकनिवारणाय नवमेऽह्नि बलवीर्यसंभूतपूरकपिंडो०॥९॥ अमु० गोत्र० अमु० प्रे० तारणाय कुंभीपाकनरकनिवारणाय दशमेऽह्नि सर्वशरीरसंभवे क्षुत्पिपासानिवारणार्थं पूरकपिंडो मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ १० ॥ इति दशगात्रविधिः ॥ ॥ ततः एकादशेऽह्नि नारायणबलिं कुर्यात् ॥ ॥ अथैकादशाहश्राद्धप्रयोगः ॥ ॥ तत्र मध्याह्ने शुचिराचांतः शुक्लद्विवासाः गोमयोपलिप्तायां भूमौ आगत्य तत्र आसनसमीपे तिलतैलेन दीपं प्रज्वाल्य गौरसर्षपान् तिलांश्च श्राद्धदेशे सन्निधापयेत् काककुक्कुटादीन् श्राद्धहंतॄनपसारयेत् ततः पूर्वाभिमुखः कुशोदकेन अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोऽपि वा ॥ यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षं स बाह्याभ्यंतरः शुचिः ॥ इति पठित्वा पुंडरीकाक्षः पुनातु ॥ ॐ इति पुंडरीकाक्षं स्मृत्वा श्राद्धीयवस्तू-

 श्राद्धं विधिवत्संपूर्णं भवतु ॥ अतसीपुष्पसंकाशं पीतवासं जनार्दनम् । ये नमस्यंति गोविंदं न 
 तेषां विद्यते भयम् ॥ १ ॥ अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः ॥ अव्ययः पुंडरीकाक्ष प्रेतमोक्ष-
प्रदो भव ॥ २ ॥ काकबलिः ॥ अमुक गो० अमु० प्रे० काकबलिमं० । काक त्वं यमदूतोऽसि
गृहाण बलिमुत्तमम् ॥ यमद्वारगतं प्रेतं त्वमाप्यायतुमर्हसि ॥ १ ॥ इति प्रथमदिनकृत्यम् ॥ ॥ अथ
नवकश्राद्धम् ॥ अमु० गो० अमु० प्रे० तारणाय पूयफेननरकनिवारणाय द्वितीयेऽह्नि कर्णाक्षि-
मुखनासिकापूरकपिंडो मया दीयते० ॥ २ ॥ अमु० गो० अमु० प्रे० तारणाय हाहारौरवनरक-
निवारणाय तृतीयेऽह्नि गलभुजवक्षःस्थलपूरकपिंडो म० ॥ ३ ॥ अमु० गो० अमु० प्रे० तारणाय
तामसनरकनिवारणाय चतुर्थेऽह्नि नाभिइंद्रियगुदादिपूरकपिंडो म० ॥ ४ ॥ अमु० गो० अ० प्रे०
तारणाय अंधतमोनिवारणाय पंचमेऽह्नि जंघाचरणपूरकपिंडो म० ॥५॥ अमु० गो० अमुक० प्रे० 
तारणाय तामसनरकनिवारणाय षष्ठेऽह्नि सर्वमर्मपूरकपिंडो म० ॥ ६ ॥ अमु० गो० अमु० प्रेत०

अमेध्यनरकनिवारणाय सप्तमेऽह्नि सर्वगात्रनाडिकापूरकपिंडो म० ॥ ७ ॥ अमु० गोत्रस्य अमु० प्रे० तारणाय पुरीषभक्षणनरकनिवारणाय अष्टमेऽह्नि दंतनखलोमपूरकपिंडो म०॥८॥ अमु०गो० अमु० प्रे० तारणाय कृमिभक्षनरकनिवारणाय नवमेऽह्नि बलवीर्यसंभूतपूरकपिंडो०॥९॥ अमु० गोत्र० अमु० प्रे० तारणाय कुंभीपाकनरकनिवारणाय दशमेऽह्नि सर्वशरीरसंभवे क्षुत्पिपासानिवारणार्थं पूरकपिंडो मया दीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ १० ॥ इति दशगात्रविधिः ॥ ॥ ततः एकादशेऽह्नि नारायणबलिं कुर्यात् ॥ ॥ अथैकादशाहश्राद्धप्रयोगः ॥ ॥ तत्र मध्याह्ने शुचिराचांतः शुक्लद्विवासाः गोमयोपलिप्तायां भूमौ आगत्य तत्र आसनसमीपे तिलतैलेन दीपं प्रज्वाल्य गौरसर्षपान् तिलांश्च श्राद्धदेशे सन्निधापयेत् काककुक्कुटादीन् श्राद्धहंतॄनपसारयेत् ततः पूर्वाभिमुखः कुशोदकेन अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोऽपि वा ॥ यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षं स बाह्याभ्यंतरः शुचिः ॥ इति पठित्वा पुंडरीकाक्षः पुनातु ॥ ॐ इति पुंडरीकाक्षं स्मृत्वा श्राद्धीयवस्तु-

नि चात्मानं च सिंचयेत् । ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिकाम अद्याद्यादीनि यथाकालं षोडशश्राद्धान्यहं करिष्ये इति संकल्पयेत् ॥ एकादशमासाभ्यंतरेऽधिमासपाते षोडशपदस्थाने सप्तदशपदं प्रयोजयेत् । ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिहेतुः षोडशश्राद्धांतर्गताद्यश्राद्धमहं करिष्ये इति संकल्पयेत् ॥ सव्याहृतिकां सप्रणवां च गायत्रीं जपित्वा ॥ देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च ॥ नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमो नमः इति त्रिर्जपेत् ॥ ततोऽपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुः मोटकतिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धे इदमासनं मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति मोटकरूपमासनं तिलजलप्रोक्षितं दक्षिणाग्रमुत्सृजेत् ॥ ॐ अपहता असुरा रक्षाꣳसि वेदिषदः इति श्राद्धदेशे वामावर्तेन तिलान् विकीर्य ॥ ॐ आयंतु नः पितरः सोम्यसो अग्निष्वात्ताः पथिभिर्देवयानैः ॥ अस्मिन् यज्ञे स्वधया

मदन्ताऽधिब्रुवतु तेऽवन्त्वस्मान् इति जपेत् ॥ ततोऽर्घपात्रोपरि अनखच्छिन्नं दक्षिणाग्रं पवित्रं धृत्वा ॥ ॐ शन्नो देवीरभिष्टय ऽआपो भवन्तु पीतये शंय्योरभिस्रवंतु नः इति मंत्रेणार्घपात्रे जलं दत्वा ॥ ॐ तिलोऽसि सोमदेवत्यो गोसवो देवनिर्मितः ॥ प्रत्नमद्भिः पृक्तः स्वधया पितॄँल्लोकान्प्रीणाहि नः स्वाहा ॥ इतितिलान् प्रक्षिप्य गंधपुष्पे तूष्णीं तत्र प्रक्षिप्य अर्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा पवित्रं भोजनपात्रे उत्तराग्रं धृत्वा तदुपरि किंचिदुदकांतरं दत्वा अर्घपात्रं दक्षिणकरेणाच्छाद्य ॥ ॐ या दिव्या आपः पयसा संबभूवुर्या ऽअंतरिक्षा ऽउत पार्थिवीर्याः ॥ हिरण्यवर्णा यज्ञियास्ता न आपः शिवाः शꣳ स्योना सुहवा भवंतु॥इति पठित्वा मोटकादीन्यादाय ॐअद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्ध एष हस्तार्घस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पवित्रोपरि अर्घजलं ददद्उत्सृजेत् । पात्रं च वामपार्श्वे पित्रे स्थानमसीत्यर्घपात्रं सपवित्रमधोमुखं स्थापयेत् तच्च दक्षिणादानपर्यन्तं न चालयेत् । ततः श्राद्धदेशे तिलान् विकीर्य दर्भहस्तो भूतले प्रेतमाह्वयेत् ॥ तत्र मंत्रः इह लोकं परित्यज्य

क. स. गतोऽसि परमां गतिमिति । ततो मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धे ए. क.
॥ ९ ॥ एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि ते मया दीयंते तवोपतिष्ठन्तामिति गंधादीनुत्सृजेत् ॥ ततो जलेन भोजनपात्रासनयोश्चतुर्दिशं चतुरस्रं मंडलं कुर्यात् परकीयभूमौ श्राद्धकरणे श्राद्धीयवस्तुषु किंचिदुद्धृत्य तिलजलघृतयुतमन्नं ॐ इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्यो नमः इति दद्यात् ॥ जीव० भूस्वामिनां किंचिदन्ननिकरं दद्यात् । ततः उष्णमन्नं ताम्रादिपात्रेण कराभ्यामादाय मनाक् स्थित्वा पितरं ध्यायन् पुरुषतृप्तिक्षममन्नं परिविष्य तत इदं मधुरमिदमत्युष्णमित्यादि व्यंजनगुणाननुत्कीर्तयन् घृतं सतिलजलं च पात्रांतरेषु परिविष्य अन्नं मधुनाभिघारयेत् ॥ ॐ मधु वाता ऽऋतायते मधु क्षरन्ति सिंधवः ॥ माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ॥ ॐमधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवꣳ रजः ॥ मधुद्यौरस्तु नः पिता ॥ मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमाꣳ अस्तु सूर्य्यः ॥ ॥ ९ ॥
माध्वीर्ग्गावो भवन्तु नः ॥ ॐ मधु मधु मध्विति च पठित्वा व्यस्ताभ्यां पाणिभ्यां । पात्रमालभ्य

॥ ॐ पृथिवी ते पात्रं द्यौरपिधानं ब्राह्मणस्य मुखे अमृते अमृतं जुहोमि स्वाहा । इति जपेत् ॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं ॥ समूढमस्यपाᳬंसुरे ॥ इति पठन्नमृतरूपतयान्नं विचिंत्य ॐ कृष्ण कव्यमिदं रक्ष मदीयामिति पठित्वा ॐ इदमन्नं ॐ इमा आपः ॐ इदमाज्यं ॐ इदं हविः इति पुनरन्ने दक्षिणकरांगुष्ठं निवेश्य ॥ ॐ अपहता ऽअसुरा रक्षाᳬंसि वेदिष-दः इत्यन्नोपरि तिलान् प्रक्षिप्य मोदकादीन्यादाय वामेन पाणिना पात्रमत्यजन् ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्ध इदमन्नं सोपकरणं ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत् । ततः सप्रणवां सव्याहृतिकां गायत्रीं॥ ॐ मधु वाता इत्यादितृचं॥ ॐ मधु मधु मध्विति च जपित्वा ॥ ॐ अन्नहीनं क्रियाहीनं विधिहीनं च यद्भवेत् ॥ तत्सर्वमच्छिद्रमस्त्विति पठित्वा ॥ ॐ कृणुष्व पाज इत्यादीन् राक्षोघ्नमंत्रान् पठित्वा भूमिं तिलैरास्तीर्य ॥ ॐ उदीरतामित्यादि पितृमंत्रान् ॥ ॐ सहस्रशीर्षा इत्यादि पुरुषसूक्तं ॥ ॐ आशुः शिशान इत्यादि ॥ ॐ नमस्तुभ्यं विरूपाक्ष नमस्तेऽनेकचक्षुषे ॥

नमः पिनाकहस्ताय वज्रहस्ताय वै नमः ॥ इति श्लोकमपि पठेत् । अन्यानि विष्णवादिस्तोत्राणि पठेत् । ततः उच्छिष्टसन्निधौ आस्तृतदक्षिणाग्रकुशत्रयां भूमिं प्रोक्ष्य सर्वप्रकारकमन्नं तिलघृतसहितं जलेनाप्लाव्य गृहीत्वा ॥ ॐ अनाग्निदग्धा ये जीवा ये प्रदग्धाः कुले मम ॥ भूमौ दत्तेन तृप्यंतु तृप्ता यांतु परां गतिम् ॥ इति मंत्रेण कुशोपरि तदन्नं विकिरेत् ततः सव्यं कृत्वा आचम्य हरिं स्मृत्वा अपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुखः ॥ उच्छिष्टसन्निधौ चतुरस्रां हस्तैकमितां दक्षिणप्लवां चतुरंगुलोच्छ्रितां वेदीं निर्माय तन्मध्ये वामहस्तेन दर्भपिंजूलीमादाय तन्मूलेन वामान्वारब्धदक्षिणकरेण प्रादेशमात्रं लिखेत् ॥ ॐ अपहता असुरा रक्षाᳬसि वेदिषदः इति मंत्रेण रेखामुल्लिखेत् । दर्भपिंजूलीं उत्तरस्यां दिशि निक्षिपेत् तदुपरि ॐ ये रूपाणि प्रतिमुंचमाना ऽअसुराः संतः स्वधया चरंति ॥ पुरा पुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाँल्लोकान्प्रणुदात्यस्मात् ॥ इत्युल्मुकं भ्रामयित्वा रेखादक्षिणतः क्षिपेत् । तदुपरि उपमूलसकृल्लूनकुशान् दक्षिणाग्रानास्तीर्य सव्यं कृत्वा ॥ ॐ देवताभ्य इति त्रिर्जपेत्

नमस्ते पितः पितर्नमस्ते गृहाण्नः पितर्देहि सतस्ते पितर्देष्म इति पठित्वा ॥ ॐ एतत्ते पितर्वास इति पिंडोपरि सूत्रं दद्यात् । ततो मोटकातिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे पिंडे एतत्ते वासः स्वधेति सूत्रमुत्सृजेत् ततः पितरमुद्दिश्य पिंडे तूष्णीं गंधपुष्पधूपदीपतांबूलानि दद्यात् । ततः शिवा आपः संत्विति जलं ॥ ॐ सौमनस्यमस्त्विति पुष्पम् ॥ ॐ अक्षतं चारिष्टमस्त्विति तंडुलान् भोजनपात्रे क्षिपेत् ततश्च मोटकातिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे दत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुपतिष्ठतामित्यक्षय्योदकं दद्यात् । ततः सव्यं कृत्वा दक्षिणामुखः ॐ अघोरः पितास्त्विति पिण्डोपरि पूर्वाग्रां जलधारां दद्यात् ततः पूर्वाभिमुखः कृतांजलिः सुमनाः ॥ ॐ गोत्रं नो वर्द्धतां दातारो नोऽभिवर्द्धन्तां वेदाः संततिरेव च ॥ श्रद्धा च नो माव्यगमद्बहुदेयं च नोऽस्तु ॥ अन्नं च नो बहुभवेदतिथींश्च लभेमहि ॥ याचितारश्च नः संतु मा च याचिष्म कंचन ॥ एताः सत्या

६

क. स. आशिषः सन्तु इत्याशीःप्रार्थनं कृत्वा अपसव्यं कृत्वा सपवित्रकुशत्रयं दक्षिणाग्रं पिंडोपरि स. श्रा.
॥३१॥ धृत्वा ॥ ॐ ऊर्जं वहन्तीरमृतमिति मंत्रेण कुशोपरि दक्षिणाग्रां जलधारां दद्यात् । ततो नम्री-
भूय पिंडमाघ्रायोत्थापयेत् पिण्डाधारकुशानुल्मुकं च वह्नौ क्षिपेत् । अर्घपात्रमुत्तानीकृत्य दक्षिणां
दद्यात् । तथा मोटकादीन्यादाय रजतं च ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणः कृतैतत्सांवत्स-
रिकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं चंद्रदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे
यद्युपस्थितं रजतं न भवति तदा रक्तिकामितं रजतं चंद्रदैवतमित्येवमादिवाक्यं कर्तव्यं इदं पदं
न हातव्यमितिशेषः॥ ततः ॐ अभिरम्यतामिति विसर्जनम् । ततः सव्यं कृत्वा देवताभ्यः पितृ-
भ्यश्च महायोगिभ्य एव च ॥ नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमो नमः इति त्रिः पठेत् । ॥३१॥
ततोऽपसव्यं कृत्वा पाणिभ्यां दीपं निर्वापयेत् । ततो हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य सव्य कृत्वाचम्य
ॐ ब्रह्मणे स्वाहा ॐ प्रजाप० ॐ गृह्येभ्यः स्वाहा ॐ कश्यपाय स्वाहा ॐ अनुमतये स्वाहा

ततो हुतशेषान्नेन बलिदानं ॐ पर्जन्याय नमः अद्भ्यो नमः पृथिव्यै नमः उदकुंभस्थं धात्रे नमः ।
विधात्रे नमः द्वारशाखयोः वायवे नमः इति प्रतिदिशं ॐ प्राच्यै नमः ॐ अवाच्यै नमः ॐ प्र-
तीच्यै नमः ॐ उदीच्यै नमः ॐ प्रती० ॐ ब्रह्मणे नमः ॐ अंतरिक्षाय० ॐ सूर्याय० इति
मध्ये० ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः ॐ विश्वेभ्यो भूतेभ्यो नमः ॐ उषसे नमः ॐ भूतानां पतये
नमः इत्युत्तरोत्तरम् । ततः प्राचीनावीति दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुः पितृतीर्थेन दक्षिण-
स्यां दिशि ॐ पितृभ्यः स्वधा नमः इति दद्यात् । ततो बलिशेषान्नलिप्तपात्रं प्रक्षाल्य यक्ष्मैतत्ते
निर्णेजनं नमः इति वायव्यदिशि दद्यात् । देवा मनुष्याः पशवो वयांसि सिद्धाः सयक्षोरगदैत्यसं-
घाः ॥ प्रेताः पिशाचास्तरवः समस्ता ये चान्नमिच्छंति मया प्रदत्तम् ॥ १ ॥ पिपीलिकाः कीट-
पतंगकाद्याः बुभुक्षिताः कर्मनिबंधबद्धाः ॥ प्रयांतु ते तृप्तिमिदं मयान्नं तेभ्यो विसृष्टं सुखिनो
भवंतु ॥ येषां न माता न पिता न बंधुर्न चान्नसिद्धिर्न तथान्नमस्ति ॥ तत्तृप्तयेन्नं भुवि दत्तमेतत्तेषां

नमः पिनाकहस्ताय वज्रहस्ताय वै नमः ॥ इति श्लोकमपि पठेत् । अन्यानि विष्ण्वादिस्तोत्राणि पठेत् । ततः उच्छिष्टसन्निधौ आस्तृतदक्षिणाग्रकुशत्रयां भूमिं प्रोक्ष्य सर्वप्रकारकमन्नं तिलघृतसहितं जलेनाप्लाव्य गृहीत्वा ॥ ॐ अनग्निदग्धा ये जीवा ये प्रदग्धाः कुले मम ॥ भूमौ दत्तेन तृप्यंतु तृप्ता यांतु परां गतिम् ॥ इति मंत्रेण कुशोपरि तदन्नं विकिरेत् ततः सव्यं कृत्वा आचम्य हरिं स्मृत्वा अपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुखः ॥ उच्छिष्टसन्निधौ चतुरस्रां हस्तैकमितां दक्षिणप्लवां चतुरंगुलोच्छ्रितां वेदीं निर्माय तन्मध्ये वामहस्तेन दर्भपिंजूलीमादाय तन्मूलेन वामान्वारब्धदक्षिणकरेण प्रादेशमात्रं लिखेत् ॥ ॐ अपहता असुरा रक्षांसि वेदिषदः इति मंत्रेण रेखामुल्लिखेत् । दर्भपिंजूलीं उत्तरस्यां दिशि निक्षिपेत् तदुपरि ॐ ये रूपाणि प्रतिमुंचमाना ऽअसुराः संतः स्वधया चरंति ॥ पुरा पुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाँल्लोकान्प्रणुदात्वस्मात् ॥ इत्युल्मुकं भ्रामयित्वा रेखादक्षिणतः क्षिपेत् । तदुपरि उपमूलसकृल्लूनकुशान् दक्षिणाग्रानास्तीर्य सव्यं कृत्वा ॥ ॐ देवताभ्य इति त्रिर्जपेत्

ततोऽपसव्यं कृत्वा पर्णपुटकादिकमेकं तिलजलगंधपुष्पयुतं वामहस्ते कृत्वा दक्षिणहस्ते मोटकादिकमादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धपिंडस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्व ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति कुशोपरि अवनेजनं दद्यात् । ततः श्राद्धशेषमन्नं सव्यंजनतिलमधुघृतयुतमेकीकृत्य तेन बिल्वपरिमाणं पिण्डं निर्माय घृतमध्वभिघारितं कृत्वा दक्षिणहस्तेनादाय मोटकादींश्चादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धे एष पिंडस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति कुशोपरिअवनेजनस्थाने सव्योपगृहीतदक्षिणकरेण पिंडं दद्यात् । आस्तृतदर्भमूले करं प्रोक्ष्य सव्यं कृत्वा आचम्य हरिं स्मृत्वा अपसव्यं कृत्वा ॥ ॐ अत्र पितर्मादयस्व यथाभागमावृषायस्व इति पठित्वा वामावर्तेनोदङ्मुखो भूत्वा मनाक् श्वासं नियम्य तेनैव मुखं पर्यावर्तयन् पितरं भास्वरमूर्तिं ध्यायन् ॐ अमी मदंत पितरो यथाभागमावृषायीषत इति पठेत् । अवनेजनावशिष्टजलयुतपात्रं वामहस्ते कृत्वा दक्षिणहस्तेन मोटकादीन्यादाय॥ॐ अद्यामु-

कगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धपिंडेऽत्र प्रत्यवनेनिक्ष्व ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पिंडोपरि प्रत्यवनेजनं दद्यात् । ततो नीवीं विस्रस्य सव्यं कृत्वा आचम्य हरिं स्मृत्वा अपसव्यं कृत्वा वामेन पाणिना धृतं सूत्रं दक्षिणहस्तेन गृहीत्वा ॥ ॐ एतत्ते पितर्वासः इति पिंडोपरि धृत्वा मोटकादिकमादय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धपिंडे एतद्वासस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत् । ततस्तूष्णीं पिंडे गंधपुष्पधूपदीपतांबूलानि दद्यात् । ततः पिंडशेषान्नं पिंडसमीपे विकिरेत् ॥ ॐ शिवा आपः संत्विति जलं ॐ सौमनस्यमस्त्विति पुष्पम् ॐ अक्षतं चारिष्टमस्त्विति तंदुलान् भोजनपात्रे निक्षिपेत् । ततो मोटकादिकमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य आद्यश्राद्धे दत्तैतदन्नपानादिकमुपतिष्ठतां इत्युत्सृजेत् । ततः सव्यं कृत्वा प्राङ्मुखः कृतांजलिस्तन्मनाः सुमनाः दक्षिणां दिशं पश्यन् ॐ अघोरः पितास्त्विति पठेत् । अत्र पूर्वाग्रां जलधारां पिंडोपरि दद्यात् । ततः पूर्वाभिमुखः ॐ गोत्रं नो वर्ध० दातारो नोऽभिवर्द्धन्तां

वेदाः संततिरेव च । श्रद्धा च नो माव्यगमद्बहुदेयं च नोऽस्तु । अन्नं च नो बहु भवेदातिथींश्च लभेम-
हि ॥ याचितारश्च नः संतु मा च याचिष्म कंचन ॥ एताः सत्या आशिषः संतु इत्याशीःप्रार्थनं
कुर्यात् । ततोऽपसव्यं कृत्वा सपवित्रकुशत्रयं पिंडोपरि दक्षिणाग्रं धृत्वा ॐ ऊर्ज्जं वहंतीरमृतं घृतं
पयः कीलालं परिस्रुतम् ॥ स्वधास्थ तर्प्पयत मे पितरामिति दक्षिणाग्रां जलधारां सपवित्रकुशोपरि
दद्यात् । ततो नम्रीभूय पिंडमाघ्रायोत्थापयेत् पिंडाधारकुशानुल्मुकं च वह्नौ क्षिपेत् । ततोऽर्घपा-
त्रमुत्तानीकृत्य मोटकतिलजलान्यादाय दक्षिणाद्रव्यं चादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य
कृतैतदाद्यश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं चंद्रदैवतं अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणां दातुमहमु-
त्सृजे इति दक्षिणादानम् । ॐ अभिरम्यतामिति विसर्जनम् ततः सव्यं कृत्वा ॥ ॐ देवताभ्य इति
त्रिर्जपेत् ततः पाणिभ्यामपसव्येन दीपं निर्वाप्य हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य सव्येनाचम्य ॥ ॐ प्रमादा-
त्कुर्वतां कर्म प्रच्यवेताध्वरेषु यत् ॥ स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिः ॥ इति

पठित्वा विष्णुस्मरणं कुर्यात् । ॐ अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः ॥ अक्षयः पुंडरी-
काक्षः प्रेतमोक्षप्रदो भव ॥ इति पठेत् । श्राद्धीयवस्तूनि ब्राह्मणाय प्रतिपादयेदंभसि वा क्षिपेत् ।
उच्छिष्टमार्जनं कुर्यात् अनेनैव क्रमेण तत्र पंचदशश्राद्धानि कुर्यात् ॥ ॥ अथैकादशश्राद्धानि ॥
तत्र प्रयोगः रक्षादीपं प्रज्वाल्याचम्य विष्णुस्मरणं ॐ शंखचक्रधरं देवं द्विभुजं पीतवाससम् ॥
प्रारंभे सर्वकर्माणां पुंडरीकं स्मरेद्धरिम् इति ध्यात्वा गौरसर्षपान्पूर्वादिदिक्षु क्षिपेत् । ॐ प्राच्यै
नमः ॐ अवाच्यै ॐ प्रतीच्यै ॐ उदीच्यै ॐ अपवित्रः इति पठित्वा कुशत्रयानीतजलैः श्राद्ध-
वस्तूनि सिंचयेत् ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय अमुकगोत्रस्य पितुः प्रेतस्य सद्गतिप्राप्तिकाम
एकादश वैष्णवादीनि श्राद्धान्यहं करिष्ये इति संकल्पः । ॐ देवताभ्य इति त्रिर्जपेत् ततः पिंड-
स्थानं निर्माय चतुरस्राः प्रादेशमात्रा एकादश वेदिकाः कुर्यात् तन्मध्ये वामहस्तदक्षिणहस्तगृही-
तदर्भपिंजुलीमूलेन प्रादेशमात्रमपहतेत्यादिनोल्लिख्य दर्भपिंजुलीमुत्तरतस्त्यजेत् ॥ एवं नवरेखाः

अथ सपिंडनश्राद्धप्रयोगः ॥ ॥ तत्र चाधुनिकाः प्रेतश्राद्धातिरिक्तश्राद्धचतुष्टयमपात्रकमेव कुर्वंतीति तथैव लिख्यते । तत्र पूर्वदिने निरामिषमेकवारं भुक्त्वा रात्रौ सर्वभुक्तजनगृहे विप्रनिवेशनं गत्वा दक्षिणप्लवगोमयोपलिप्तायां भूमावाचांत उपविश्य ब्राह्मणं उदङ्मुखमुपवेश्य कृतापसव्यः पुष्पचंदनतांबूलानि ब्राह्मणकरे दत्त्वा दक्षिणकरेण ब्राह्मणजानु स्पृष्ट्वा ॥ ॐ अस्यां रात्रावमुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य श्वः सपिंडीकरणश्राद्धकरणाय भवंतं ब्राह्मणमामंत्रये इत्यामंत्रणं कुर्यात् ॥ आमंत्रितोऽस्मीति प्रतिवचनम् ततः अक्रोधेनेनेत्यादि ॥ ॐ सर्वायासविनिर्मुक्तेन कामक्रोधविवर्जितेन भवितव्यं भवता नः श्वस्तने श्राद्धकर्मणि इति ब्राह्मणं नियमान् श्रावयेत् । यद्यविघ्नेन रजनी यास्यति तदा सर्वमेतत्करिष्यामीति तत्प्रतिवचनम् । ततोऽग्रिमादिने प्रातः श्वेतवस्त्रयुग्मेन स्नात्वा मध्यंदिने पुनः स्नात्वा कृतनित्याक्रियः श्राद्धकर्ता श्राद्धनिषिद्धेतरवेलायां गोमयोपलिप्तायां वृतपाकस्थाने तिलान्विकीर्य परितश्छागान्बंधयित्वा सपिंडद्वारा नूतनभाण्डैः स्वयं वा

पठित्वा विष्णुस्मरणं कुर्यात् । ॐ अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः ॥ अक्षयः पुंडरी-
काक्षः प्रेतमोक्षप्रदो भव ॥ इति पठेत् । श्राद्धीयवस्तूनि ब्राह्मणाय प्रतिपादयेदंभसि वा क्षिपेत् ।
उच्छिष्टमार्जनं कुर्यात् अनेनैव क्रमेण तत्र पंचदशश्राद्धानि कुर्यात् ॥ ॥ अथैकादशश्राद्धानि ॥
तत्र प्रयोगः रक्षादीपं प्रज्वाल्याचम्य विष्णुस्मरणं ॐ शंखचक्रधरं देवं द्विभुजं पीतवाससम् ॥
प्रारंभे सर्वकर्माणां पुंडरीकं स्मरेद्धरिम् इति ध्यात्वा गौरसर्षपान्पूर्वादिदिक्षु क्षिपेत् । ॐ प्राच्यै
नमः ॐ अवाच्यै ॐ प्रतीच्यै ॐ उदीच्यै ॐ अपवित्रः इति पठित्वा कुशत्रयानीतजलैः श्राद्ध-
वस्तूनि सिंचयेत् ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय अमुकगोत्रस्य पितुः प्रेतस्य सद्गतिप्राप्तिकाम
एकादश वैष्णवादीनि श्राद्धान्यहं करिष्ये इति संकल्पः । ॐ देवताभ्य इति त्रिर्जपेत् ततः पिंड-
स्थानं निर्माय चतुरस्राः प्रादेशमात्रा एकादश वेदिकाः कुर्यात् तन्मध्ये वामहस्तदक्षिणहस्तगृहीं-
तदर्भपिंजुलीमूलेन प्रादेशमात्रमपहतेत्यादिनोल्लिख्य दर्भपिंजुलीमुत्तरतस्त्यजेत् ॥ एवं नवरेखाः

अपसव्येन दशमरेखां कृत्वा पुनः सव्येन एकां रेखां कुर्यात् ततः रेखोपरि ॐ ये रूपा इतिमंत्रे-णांगारं भ्रामयित्वा अंगारं दक्षिणतस्त्यजेत् ॥ ततो रेखोपरि कुशत्रयं दक्षिणाग्रं प्रत्येकमास्तीर्य ॐ देवताभ्य इति त्रिर्जपेत् । ततो एकादशपुटके जलयवगंधपुष्पाणि कृत्वा दशमपुटके यवस्थाने तिलप्रक्षेपः दक्षिणहस्तेन यवकुशत्रयजलान्यादाय वामहस्ते पुटकमेकं गृहीत्वा अमुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य स्वर्गलोकप्राप्तिकाम एकादशश्राद्धे विष्णोऽत्रावनेनिक्ष्व ते नमः इति पुटक-स्थजलार्द्धजलं प्रथमवेदिकाकुशोपरि अवनेजनं दत्त्वा एवं द्वितीयादिवेदिकायां च तत्र शिव अत्रावनेनिक्ष्व ते नमः यमस्य सोमराज हव्यवाहन सोमपितृमन् रुद्ररूप मृत्यो पुरुष । अपसव्यम् । अमुक गो० अमुक प्रे० एकादशश्राद्धपिंडस्थाने अत्रावनेनिक्ष्व ते मया दीयते इति दशमवेदिकायामवनेजनं पुनः सव्येन ॥ ॐ अद्य विष्णो अत्रावनेनिक्ष्व ते नमः ॥ एवमेका-दशस्थानेष्ववनेजनं दद्यात् ततस्तिलघृतमधुयुतेनान्नेन पिंडान् कृत्वा घृतमधुभ्यामभिघार्य एकं

पिंडं वामहस्ते कृत्वा दक्षिणहस्तेन कुशयवजलान्यादाय अ० गो० अ० प्रे० पितुर० एकादशोऽ-
ह्नि एकादशश्राद्धे विष्णो एष ते पिंडो नमः इति वामान्वारब्धदक्षिणहस्तेनावनेजनस्थाने पिंडं
दद्यात् एवं शिव यम सोमराज हव्यवाहन सोमपितृमन् रुद्ररूप मृत्यो पुरुष । अपसव्यं । एष
पिंडस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतां इति दशमं पिंडं दत्त्वा ततः सव्येन विष्णो० नमः एवं सर्वेषां
पिंडान् दत्त्वा ततो दर्भमूले करं प्रोक्ष्य आचम्य हरिं स्मृत्वा कुशत्रययवजलान्यादाय अ० गो०
विष्णो प्रत्यवने नमः अ० गो० एकादशश्राद्धपिंडे प्रत्यवनेनिक्ष्व ते मया दीयते तवोपतिष्ठतां ततो
नीवीं विस्रस्याचम्य वामेन पाणिना धृतं सूत्रं दक्षिणेनादाय उभाभ्यां पिंडोपरि ॐ एतत्ते विष्णो
वास इति सूत्रं धृत्वा एवं शिवादीनामपि दशममपसव्येन एतत्ते पितर्वासः । ततः पिंडशेषान्नं पिंड-
समीपेऽवकीर्य ततः एभिः पिंडदानैः अ० गो० उत्तमलोकावाप्तिरस्तु । ततः तिलसर्वौषधिदर्भा-
न्वितं शंखं गृहीत्वा भूमौ दक्षिणजानु निपात्य ॐ विष्णवे नम इति विष्णुं पिंडे जलधारां दद्यात् ।

एवं शिवाय यमाय सोमाय हव्यवाहनाय सोमपितृमते रुद्राय मृत्यवे पुरुषाय । अपसव्येन पितृपिंडे पुनः सव्येन विष्णवे ततः सव्यं कृत्वा अ० गो० कृतैतद्विष्णुश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं चंद्रदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे इति विष्णुश्राद्धदक्षिणां दद्यात् । एवमेव शिवादीनां क्रमेण सव्यापसव्याभ्यां दक्षिणां दद्यात् । ततः देवताभ्य इति त्रिर्जपेत् । ॐ प्रमादादिति जपेत् । ततः पाणिभ्यां दीपं निर्वाप्य हस्तपादप्रक्षालनमाचमनं च कुर्यात् । श्राद्धीयवस्तूनि जले क्षिपेत् ॥ इत्येकादशश्राद्धविधिः ॥ ॥ अनेनैवक्रमेण विष्णु १ ब्रह्मा २ शिव ३ यम ४ प्रेतानां ५ पंच षट्श्राद्धानि कुर्यात् अत्र केचित् षष्ट्युत्तरत्रिंशत्पिंडदानं कुर्वंति । ततः ब्राह्मणान् भोजयित्वा गृहं प्रविशेत् । ततश्चाशौचांते द्वितीयदिने एवं यथाशक्ति महार्हाणि रत्नानि गाः वाहनं पानानि दासीं दासं श्रेष्ठभूषणानि प्रेतहितमुद्दिश्य ब्राह्मणाय दद्यात् । द्वादशेऽह्नि सपिंडनश्राद्धे कृते षोडशश्राद्धानि एकोद्दिष्टविधिना एकादशेऽह्नि समापयेत् ॥ विस्तारस्तु श्राद्धविवेके ज्ञेयः ॥

अथ सापिंडनश्राद्धप्रयोगः ॥ ॥ तत्र चाधुनिकाः प्रेतश्राद्धातिरिक्तश्राद्धचतुष्टयमपात्रकमेव कुर्वंतीति तथैव लिख्यते । तत्र पूर्वदिने निरामिषमेकवारं भुक्त्वा रात्रौ सर्वभुक्तजनगृहे विप्रनिवेशनं गत्वा दक्षिणप्लवगोमयोपलिप्तायां भूमावाचांत उपविश्य ब्राह्मणं उदङ्मुखमुपवेश्य कृतापसव्यः पुष्पचंदनतांबूलानि ब्राह्मणकरे दत्त्वा दक्षिणकरेण ब्राह्मणजानु स्पृष्ट्वा ॥ ॐ अस्यां रात्रावमुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य श्वः सपिंडीकरणश्राद्धकरणाय भवंतं ब्राह्मणमामंत्रये इत्यामंत्रणं कुर्यात् ॥ आमंत्रितोऽस्मीति प्रतिवचनम् ततः अक्रोधेनेनेत्यादि ॥ ॐ सर्वायासविनिर्मुक्तेन कामक्रोधविवर्जितेन भवितव्यं भवता नः श्वस्तने श्राद्धकर्मणि इति ब्राह्मणं नियमान् श्रावयेत् । यद्यविघ्नेन रजनी यास्यति तदा सर्वमेतत्करिष्यामीति तत्प्रतिवचनम् । ततोऽग्रिमादिने प्रातः श्वेतवस्त्रयुग्मेन स्नात्वा मध्यंदिने पुनः स्नात्वा कृतनित्यक्रियः श्राद्धकर्ता श्राद्धनिषिद्धेतरवेलायां गोमयोपलिप्तायां वृतपाकस्थाने तिलान्विकीर्य परितश्छागान्बंधयित्वा सपिंडद्वारा नूतनभाण्डैः स्वयं वा

पाकमारभेत् । श्राद्धभूमिं पंचगव्येनोपलिप्य ज्वलदंगारैः संशोध्य गौरमृत्तिकयाऽऽच्छाद्य तिलैः सर्षपैश्च विकिरेत् द्विजं कारितश्मश्रुनखच्छेदनमभिगम्य दंतधावनं ताम्रपात्रे तैलोद्वर्तनान्युपनीय स्नानार्थंदत्तजलं तं स्नातं यजमानसवर्णेनाहूतमाचांतं मध्याह्ने शुचिराचांतः शुक्लद्विवासा उपविश्य गोमयोपलिप्तायां भूमौ वामावर्तेन कृतगोमूत्रमंडलायां ॥ ॐ भूम्यै नमः इत्यक्षतपुष्पैस्त्रिरर्चयित्वा भूमौ कुशत्रयमास्तीर्य्य तदुपरि तिष्ठन् स्वागतमिति स्थितं ब्राह्मणं पृच्छेत् । सुस्वागतमिति तेनोक्ते॥ ॐ इदं ते पाद्यमित्युपनीवितीः सन् पुनःपुनरभिनंद्य पात्रे ब्राह्मणपादौ प्रक्षालयेत् । ततः पुट-केऽर्घ्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुखोऽपसव्यं कृत्वा मोटकादिकमादायार्घ्यपात्रं वामहस्ते कृत्वा अद्यामुक-गोत्र पितरमुकप्रेत सपिण्डीकरणश्राद्ध एष पादार्घस्ते मया दीयते तत्रोपतिष्ठतामिति पादार्घ्यं दद्यात् । तत आचमनीयजलं पात्रस्थमभिनीय शिरसाऽभिवंद्य जानुनी विश्राम्य इदं ते आचम-नीयमित्याचमनीयजलं ब्राह्मणाय दत्त्वा स्वयं पादौ प्रक्षाल्याचम्य तमाचमय्याग्रे कृत्वा श्राद्धदे-

शमागच्छेत् । पूर्वरात्रौ निमंत्रणासंभवे तस्मिन्नेवाह्नि श्राद्धवेलायां पूर्वोक्तविशेषणविशिष्टं यजमा-
नसवर्णेनाहूतं पूर्ववत्कृतगोमूत्रमंडलायां भूमावुभावप्युपविशेताम् । ततः श्राद्धकर्ता ॥ ॐ इदं ते
पाद्यमुपनीय विनीतः पुनःपुनरभिनंद्य पात्रे ब्राह्मणपादौ प्रक्षालयेत् । ततोऽपसव्यं कृत्वा पुष्पच-
न्दनतांबूलानि विप्रकरे दत्त्वा ब्राह्मणजानु दक्षिणहस्तेन स्पृष्ट्वा अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य
सपिण्डीकरणश्राद्धकरणाय भवंतं ब्राह्मणमहमामंत्रये इत्यामन्त्र्य आमंत्रितोऽस्मीति तेनोक्ते अक्रो-
धनेनेत्यादि सर्वायासविनिर्मुक्तेनेत्यादिना च ब्राह्मणं नियमाञ्छ्रावयेत् । भवितव्यमिति तेनोक्ते अर्घ्यं
परिकल्प्य वामहस्ते कृत्वा मोटकादिकमादाय अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत सपिण्डीकरणश्राद्धे
एष पादार्घस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पादार्घं दद्यात् । तत आचमनीयजलं पात्रस्थं
शिरसाभिवंद्य जानुनी विश्राव्य ॥ ॐ इदं ते आचमनीयमिति ब्राह्मणाय दत्त्वा सव्येन स्वयं पादौ
प्रक्षाल्याचम्य तमाचांतमप्यग्रे कृत्वा श्राद्धदेशमागच्छेत् । तत्र प्राङ्मुख उपविश्य [सिद्धमिति

पृष्ट्वाऽत्र निषीदस्वेति ब्राह्मणमुदङ्मुखमुपवेशयेत् । द्विजपादयोस्तले कुशान् दद्यात् । आसनसमीपे तिलतैलेन दीपं प्रज्वाल्य स्थापयेत् । अन्यांश्च प्रत्यासनसमीपे तिलतैलेन चतुरो दीपान् स्थापयेत् । ब्राह्मणेन दीपरक्षा कर्तव्या रक्षोघ्नान् गौरसर्षपांस्तिलान् श्राद्धदेशे संनिधापयेत् काककुक्कुटादींश्छ्राद्धदेशतनपसारयेत् । तत अपवित्रः पवित्रो वेत्यादि पठित्वा पुण्डरीकाक्षः पुनात्विति श्राद्धीयद्रव्याणि चात्मानं कुशत्रयेण सिंचयेत् । ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिहेतुः षोडशश्राद्धांतर्गतसपिण्डीकरणश्राद्धमहं करिष्ये इति संकल्पं कुर्यात् कुरुष्वेति ब्राह्मणो वदेत् गायत्रीजपमहं करिष्ये इति ब्राह्मणं पृच्छेत् ॥ ॐ कुरुष्वेति तेनानुज्ञातः प्रणवव्याहृतिसहितां गायत्रीं त्रिर्जपेत् । ततो देवताभ्य इति त्रिर्जपेत् । ततो देवश्राद्धार्थोपकल्पितासनादिदेशमागत्योदङ्मुख उपविश्य कुशत्रययवजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकामुकगोत्रपितापितामहप्रपितामहवृ-

द्धप्रपितामहामुकामुकशर्मश्राद्धसंबंधिनो विश्वेदेवा इदमासनं वो नम इति पूर्वाग्रं कुशत्रयरूपं सजलयवप्रोक्षितमुत्सृजेत् । विश्वान्देवानहमावाहयिष्ये इत्युक्त्वा ॥ ॐ विश्वेदेवास ऽआगत शृणुताम ऽइमं हवम् ॥ एदं बर्हिर्निषीदतेत्यावाह्य ॥ ॐयवोऽसि यवयास्मद्द्वेषो यवयारातीरिति यवान्विकीर्य ॥ ॐ विश्वेदेवाः शृणुतेम ऽइमं हवं मे ये ऽअंतरिक्षे य उपद्यविष्ठ ॥ ये ऽअग्निजिह्वा ऽउत वा यजत्रा ऽआसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वं ॥ ॐ आगच्छंतु महाभागा विश्वेदेवा महाबलाः ॥ य यत्र योजिताः श्राद्धे सावधाना भवंतु ते इति पठेत् । ततः पुटके पूर्वाग्रं पवित्रं धृत्वा ॥ ॐ शन्नो देवीरभिष्टय आपो भवंतु पीतये । शंयोरभिस्रवंतु न इति जलं क्षिप्त्वा ॥ ॐ यवोसीति यवान् प्रक्षिप्य गंधपुष्पे तूष्णीं तत्र प्रक्षिप्य अर्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा पवित्रं भोजनपात्रे पूर्वाग्रं धृत्वा तदुपरि किंचिदुदकांतरं दत्वा ॥ ॐ या दिव्या आपः पयसा संबभूवुर्या ऽअंतरिक्षा ऽउत पार्थिवीर्याः ॥ हिरण्यवर्णा यज्ञियास्तान ऽआपः शिवाः शꣳस्योनाः सुहवा भवन्तु इति पठित्वा कुश-

त्रययवजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकामुकगोत्रपितामह-प्रपितामहवृद्धप्रपितामहामुकामुकशर्मंश्राद्धसंबंधिनो विश्वेदेवा एष वो हस्तार्घों नम इति पवित्रोपरि अर्घजलमुत्सृजेत्। ततः पवित्रसहितमर्घपात्रमासनदक्षिणपार्श्वे॥ ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्थानमसीति विश्वेदेवार्घपात्रमुत्तानं स्थापयेत् ततः कुशत्रययवजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकामुकगोत्रपितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहामुकामुकशर्मं-श्राद्धसंबंधिनो विश्वेदेवा एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि वो नमः इति गंधादीनुत्सृजेत् ततो भोजनपात्रासनयोश्चतुर्दिशं जलेन चतुष्कोणमंडलं कृत्वा अपसव्येन मोटकादिकमादाय तिलघृतव्यंजनयुतमन्नं॥ ॐ इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्यो नमः॥ इति दक्षिणमुखमुत्सृजेत्। ततः सव्यं कृत्वा ताम्रपात्रादिकं गृहीत्वा तेनान्नमादाय मनाक् स्थित्वा देवान्ध्यायन् पात्रे परिविष्यात् व्यंजनानि घृतं जलं च तत्रोपनीयान्नोपरि मधु दत्त्वा॥ ॐ मधु वाता इति तृचा ॐ मधु

मधु मध्विति मंत्रैरन्नमभिमंत्रयेत् । ततः [illegible]
ब्राह्मणस्य मुखे अमृते अमृतं जुहोमि स्वाहा ॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमे [illegible]
पांसुरे इति च पठित्वा ॥ ॐ कृष्ण कव्यमिदं रक्ष मदीयमिति पठित्वा ॥ ॐ [illegible]
ॐ इमा आप इति जले ॐ इदमाज्यं इति घृते ॐ इदं हविरिति पुनरन्ने [illegible] ॐ
यवोसीत्यन्नोपरि यवान्निक्षिप्य कुशत्रययवजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपि-
डीकरणनिमित्तकामुकगोत्रपितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणां श्राद्धसंबन्धिनो
विश्वेदेवा एतद्वोऽन्न सोपकरणं नम इत्यन्नमुत्सृजेत् । एवं देवकांडं निर्वर्त्य हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य
कुशवटुकादिकं पुनर्गृहीत्वा प्रेतश्राद्धदेशमागत्योपविश्य अपसव्यादि कृत्वा दक्षिणाभिमुखो
मोटकादीन्यादाय अद्याककगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतसपिंडीकरणश्राद्ध इदमासनं ते मया दीयते
तवोपतिष्ठतामिति पित्रे आसनं मोटकरूपं तिलजलप्रोक्षितमुत्सृजेत् । पुनर्मोटकादिकमादाय

॥ १७ ॥

अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे अमुकगोत्रस्य पितामहस्याऽमुकश-
र्मण इदमासनं ते स्वधा इति स्थानत्रये कल्पितासनेषु सर्वपश्चिमस्थानस्थितमासनं पितामहायो-
त्सृजेत्। पुनर्मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुक-
गोत्रस्य प्रपितामहस्यामुकशर्मण इदमासनं ते स्वधा इति मध्यमासनं प्रपितामहायोत्सृजेत् पुनर्मो-
टकादिकमादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रस्य वृद्ध-
प्रपितामहस्यामुकशर्मण इदमासनं ते स्वधेति सर्वत्र पूर्वमासनं वृद्धप्रपितामहायोत्सृजेत्। ततः
पितामहादीनुद्दिश्य पितॄनहमावाहयिष्य इत्युक्त्वा॥ ॐ उशंतस्त्वा निधीमह्युशन्तः समिधीमहि॥
उशन्नुशत ऽआवह पितॄन्हविषे ऽअत्तवे इति पितामहादीनावाह्य॥ ॐ अपहतेत्यादि उभयत्र
श्राद्धस्थाने तिलान्विकीर्य॥ ॐ आयन्तु नः पितर इत्यादिमंत्रं जपेत्। ततोऽर्घपात्रचतुष्टयेऽनख-
च्छिन्नं दक्षिणाग्रं पवित्रं प्रत्येकं धृत्वा॥ ॐ शन्नो देवीरिति प्रत्येकं जलं क्षित्वा॥ ॐ तिलासीति

मधु मध्विविति मंत्रैरन्नमभिमंत्रयेत् । ततः ऋजुहस्ताभ्यामन्नपात्रमालभ्य पृथ्वी ते पात्रं द्यौरपिधानं ब्राह्मणस्य मुखे अमृते अमृतं जुहोमि स्वाहा ॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं ॥ समूढमस्य पाꣳसुरे इति च पठित्वा ॥ ॐ कृष्ण कव्यमिदं रक्ष मदीयमिति पठित्वा ॥ ॐ इदमन्नमित्यन्ने ॐ इमा आप इति जले ॐ इदमाज्यं इति घृते ॐ इदं हविरिति पुनरन्ने दक्षिणकरांगुष्ठमावेश्य ॐ यवोसीत्यन्नोपरि यवान्निक्षिप्य कुशत्रययवजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकामुकगोत्रपितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणां श्राद्धसंबंधिनो विश्वेदेवा एतद्वोऽन्नं सोपकरणं नम इत्यन्नमुत्सृजेत् । एवं देवकांडं निर्वर्त्य हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य कुशवटुकादिकं पुनर्गृहीत्वा प्रेतश्राद्धदेशमागत्योपविश्य अपसव्यादि कृत्वा दक्षिणाभिमुखो मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतसपिंडीकरणश्राद्ध इदमासनं ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पित्रे आसनं मोटकरूपं तिलजलप्रोक्षितमुत्सृजेत् । पुनर्मोटकादिकमादाय

अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे अमुकगोत्रस्य पितामहस्याऽमुकश-
र्मण इदमासनं ते स्वधा इति स्थानत्रये कल्पितासनेषु सर्वपश्चिमस्थानस्थितमासनं पितामहायो-
त्सृजेत्। पुनर्मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुक-
गोत्रस्य प्रपितामहस्यामुकशर्मण इदमासनं ते स्वधा इति मध्यमासनं प्रपितामहायोत्सृजेत् पुनर्मो-
टकादिकमादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रस्य वृद्ध-
प्रपितामहस्यामुकशर्मण इदमासनं ते स्वधेति सर्वत्र पूर्वमासनं वृद्धप्रपितामहायोत्सृजेत्। ततः
पितामहादीनुद्दिश्य पितॄनहमावाहयिष्य इत्युक्त्वा॥ ॐ उशंतस्त्वा निधीमह्युशन्तः समिधीमहि॥
उशन्नुशत ऽआवह पितॄन्हविषे ऽअत्तवे इति पितामहादीनावाह्य॥ ॐ अपहतेत्यादि उभयत्र
श्राद्धस्थाने तिलान्विकीर्य॥ ॐ आयन्तु नः पितर इत्यादिमंत्रं जपेत्। ततोऽर्घपात्रचतुष्टयेऽनख-
च्छिन्नं दक्षिणाग्रं पवित्रं प्रत्येकं धृत्वा॥ ॐ शन्नो देवीरिति प्रत्येकं जलं क्षिप्त्वा॥ ॐ तिलासीति

स्वाहांतेन मंत्रेण प्रत्येकं तेष्वेव तिलान्प्राक्षिप्य गंधपुष्पे तेष्वेव तूष्णीं प्राक्षिप्य प्रेतार्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा पवित्रं पात्रं ब्राह्मणकरे उत्तराग्रं धृत्वा तदुपरि किंचिज्जलांतरं दत्वा ॥ ॐ या दिव्या आप इति पठित्वा मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेतसपिण्डीकरणश्राद्धे एष हस्तार्घस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पात्रब्राह्मणहस्ते पवित्रोपरि अर्घजलं ददत्सृजेत्। अवशिष्टजलसहितार्घपात्रं ब्राह्मणाग्रे निदध्यात्। पितामहार्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा पवित्रं भोजनपात्रे धृत्वा तदुपरि जलांतरं दत्वा ॥ ॐ या दिव्या इत्यादि पठित्वा मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्र पितामहाऽमुकशर्मन्नेष ते हस्तार्घः स्वधेति पूर्ववदर्घं दद्यात्। अवशिष्टजलयुतमर्घपात्रमग्रे धारयेत्। ततः प्रपितामहार्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा पवित्रं भोजनपात्रे धृत्वा तदुपरि जलांतरं दत्वा ॥ ॐ या दिव्या इत्यादि पठित्वा मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सापिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे अमुकगोत्र प्रपि-

तामहामुकशर्मन्नेष ते हस्तार्घः स्वधेत्यर्घं ददत्पूर्ववदुत्सृजेत् । तदर्घपात्रं अवशिष्टजलयुतं अग्रे स्थापयेत् । तृतीयार्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा पवित्रं भोजनपात्रे धृत्वा तदुपरि जलांतरं दत्वा ॥ ॐ या दिव्या इति पठित्वा मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्र वृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नेष ते हस्तार्घः स्वधेति पूर्ववदर्घमुत्सृजेत् । अवशिष्टजलयुतार्घपात्रमग्रे स्थापयेत् ततः सव्यं कृत्वा आचम्य अपसव्यं कृत्वा पुटकत्रयमग्रे धृत्वा प्रेतार्घपात्रं गृहीत्वा ॥ ॐ ये समानाः सुमनसः पितरो यमराज्ये ॥ तेषां लोक स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्प्यताम् ॥ ये समानाः सुमनसो जीवा जीवेषु मामकाः ॥ तेषा श्रीर्मयि कल्प्यतामस्मिँल्लोके शत समाः इति मंत्राभ्यां प्रेतार्घपात्रस्थजलं तृतीयभागं पुटकांतरे धृत्वा पुनरपि मंत्रद्वयं पठित्वाऽपरतृतीयभागं पुटकांतरे धृत्वा प्रेतार्घपात्रस्थतृतीयभागजलं पुटकांतरे धृत्वा तूष्णीं प्रथमपुटकस्थविभक्तजलतृतीयभागं धृत्वा प्रेतार्घपात्रे कृत्वा पवित्रपुष्पसहितं प्रेतार्घ-

पात्रमादाय ॥ ॐ ये समाना इति मंत्रद्वयेन प्रेतार्घपात्रस्थतृतीयभागजलं पितामहार्घपात्रस्थजले मेलयेत् । एवमपरपुटकस्थितार्घतृतीयभागद्वयं क्रमेण प्रत्येकं प्रेतार्घपात्रे कृत्वा प्रत्येकं मंत्रद्वयं पठित्वा प्रपितामहार्घपात्रस्थजलं वृद्धप्रपितामहार्घपात्रस्थजले मेलयेत् । ततः प्रेतार्घपात्रं ब्राह्मणवामपार्श्वे ॥ ॐ पित्रे स्थानमसीति न्युब्जं कृत्वा स्थापयेत् वृद्धप्रपितामहार्घपात्रस्थजलादिकं पितामहार्घपात्रे कृत्वा तत्सर्वं पितामहार्घपात्रे कृत्वा पितामहार्घपात्रमुत्तानं प्रपितामहार्घपात्रोपरि धृत्वा तद्द्वयमुत्तानं वृद्धप्रपितामहार्घपात्रोपरि धृत्वा पात्रत्रयमेकदैव पितामहासनवामपार्श्वे ॥ ॐ पितृभ्यः स्थानमसीति न्युब्जं कृत्वा स्थापयेत् । एवं स्थापितमर्घपात्रचतुष्टयं दक्षिणापर्यंतं न चालयेत् । ततो मोदकादिकमादाय अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत सपिंडीकरणश्राद्धे एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि ते मया दीयंते तवोपतिष्ठंतामिति पित्रे गंधादीनि दद्यात् । पुनर्मोदकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तश्राद्धे

अमुकगोत्र पितामहामुकशर्मन्नेतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि ते स्वधेति पितामहाय गंधादीन्युत्सृजेत् । एवं प्रपितामहाय च गंधादीन्युत्सृजेत् । तथा क्रमेण ततः पितृब्राह्मणहस्ते स्वहस्तेन ॥ ॐ एष गंध इति चंदनं निवेदयेत् । सुगंधि इति तेनोक्ते एतानि पुष्पाणीति निवेदयेत् । सुपुष्पाणीति तेनोक्ते एष धूप इति निवेदयेत् । सुधूप इति तेनोक्ते एष दीप इति दीपं निवेदयेत् । सुदीप इति तेनोक्ते ॥ ॐ इमे यज्ञोपवीते इति निवेदयेत् ॥ ॐ सुयज्ञोपवीते इति प्रत्युक्ते एतानि वासांसीति निवेदयेत् सुवासांसीति तेनोक्ते ब्राह्मणाय प्रतिपादयेत् पुष्पाणि शिखातिरिक्तदेशे न धारयेत् । ततः पात्रब्राह्मणच्चतुर्दिशं चतुष्कोणं मंडलं जलेन कुर्यात् अपरं पितामहादित्रिके चतुष्कोणं मंडलं कुर्यात् ततः सव्यं कृत्वा प्राङ्मुख उपविश्य पातितदक्षिणजानुस्ताम्रपात्रादौ व्यंजनक्षारवर्जितं सघृतमन्नं कृत्वा पुटकादिस्थजलहस्तेन ॥ ॐ अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा ॥ ॐ सोमाय पितृमते स्वाहा इत्याहुतिद्वयं तदन्नं च जुहुयात् । ततः अपसव्यं

कृत्वाऽवशिष्टमन्नं पितामहादिपात्रे किंचिद्द्यात् पिंडार्थं चावशेषयेत् । ततो हस्ताभ्यां ताम्रपात्रमादाय तेनान्नं गृहीत्वा प्रेतपात्रे ध्यायन् परिविष्यात् । पृथक्पुटकादिस्थितानि घृतजलव्यंजनानि चोपनयेत् ततस्तेनैव च क्रमेण पितामहादिपात्रत्रये प्रत्येकमन्नादिपरिवेषणं कुर्यात् ततः प्रेतपात्रादिस्थितान्नेषु प्रत्येकं मधु दद्यात् । ततः प्रत्येकमेवमभिमंत्रयेत् ॥ ॐ मधु वाता ऋतायते मधु क्षरंति सिन्धवः । माध्वीर्नः संत्वोषधीः ॥ ॐ मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवꣳ रजः ॥ मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥ मधुमान्नो वनस्पतिर्म्मधुमाँ ऽअस्तु सूर्यः ॥ माध्वीर्ग्गावो भवन्तु नः ॥ ॐ मधु मधु मध्विति ब्राह्मणा वदेयुः ॥ ततः प्रेतान्नपात्रं व्यस्ताभ्यां न्युब्जाभ्यां हस्ताभ्यामालभ्य ॥ ॐ पृथिवी ते पात्रं द्यौरपिधानं ब्राह्मणस्य मुखे अमृते अमृतं जुहोमि स्वाहा ॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम् ॥ समूढमस्यपाꣳ सुरे इति जपित्वा ॥ ॐ कृष्ण कव्यमिदं रक्ष मदीयमित्युक्त्वा पात्रे ब्राह्मणस्य दक्षिणहस्तांगुष्ठं गृहीत्वा ॥ ॐ इदमन्नं ॥ ॐ इमा

आपः ॥ ॐ इदमाज्यम् ॥ ॐ इदं हविरिति क्रमेणान्नजलघृतान्नेषु तान्निवेश्य ॥ ॐ अपहता
इत्यन्नोपरि प्रचुरतिलान् प्रक्षिप्य मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतसपिण्डीकरण-
निमित्तकश्राद्धे इदमन्नं सोपकरणं ते मया दीयते तवोपातिष्ठतामिति पित्रेऽन्नमुत्सृजेत् । अनेनैव
क्रमेण पितामहान्नपात्रमालभ्य ॥ ॐ पृथिवी ते पात्रमित्यादि पठित्वा ॥ ॐ इदमन्नमित्यादिना
स्वदक्षिणहस्तांगुष्ठनिवेशनं कृत्वा ॥ ॐ अपहता इत्यादिना तिलानन्ने विकीर्य मोटकादीन्या-
दाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्र पितामहा-
मुकशर्मन्नेतत्तेऽन्नं सोपकरणं स्वधेति पितामहायान्नमुत्सृजेत् । ततः प्रपितामहान्नपात्रमालभ्य
पूर्ववत् ॥ ॐ पृथिवी ते पात्रमित्यादिकं सर्वं कृत्वा मोटकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य
पितुरमुकप्रेतस्य सापिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्र प्रपितामहाऽमुकशर्मन्नेतत्तेऽन्नं सोपकरणं
स्वधेति प्रपितामहायान्नमुत्सृजेत् । ततो वृद्धप्रपितामहान्नपात्रमालभ्य पूर्ववत् ॥ ॐ पृथिवी ते

पात्रमित्यादिकं सर्वं कृत्वा मोटकादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरण-निमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्र वृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नेतत्तेऽन्नं सोपकरणं स्वधेति वृद्धप्रपितामहाया-न्नमुत्सृजेत् ॥ ततः ॐ भवान् प्राशयत्विति पात्रे ब्राह्मणाय जलचुलुकं दत्त्वा सप्रणवव्याहृतिकां गायत्रीम् ॥ ॐ मधु वाता इत्यादि तृचं ॥ ॐ मधु मधु मध्विति च जपित्वा ॥ ॐ अन्नहीन-मित्यादि च पठित्वा यथासुखं जुषस्वेति पात्रब्राह्मणं प्रतिब्रूयात् स च ॐ कारपूर्वकं वामेन पाणिना पात्रमत्यजन् चुलुकं गृहित्वा भुंजीत । हासक्रोधत्वरादिकं न कुर्यात् । व्यंजनार्थं हस्ता-दिनापि संज्ञां न कुर्यात् । श्राद्धकर्ता दर्भेष्वासीनः सप्रणवव्याहृतिकां गायत्रीं ॐ मधु वाता इत्यादि तृचं ॐ मधु मधु मध्विति च जपेत् । गायत्रीं ब्राह्मणमनुश्रावयेत् ॥ ॐ कृणुष्वपाज इत्यादीन् रक्षोघ्नान्मंत्रान् पठित्वा भूमिं तिलैरास्तीर्य श्राद्धीयब्राह्मणं पितृरूपतया ध्यात्वा ॥ ॐ उदीरतामवर इत्यादि पितृमंत्रान् ॥ ॐ सहस्रशीर्षा इत्यादिपुरुषसूक्तम् ॥ ॐ आशुः शिशान

इत्यादिकमप्रतिरथम् अन्यानि च शिवसंकल्पप्रभृतीनि पवित्राणि ऋग्यजुःसामानि रुचिस्तव-प्रभृतीनि च यथाशक्ति जपेत् ॥ ॐ नमस्तुभ्यं विरूपाक्ष इति श्लोकमपि पठेत्। वीणाध्वनिभि-र्ब्राह्मणं हर्षयन् व्यंजनगुणान् इदमन्नमित्यादि क्रमेण कीर्तयन् यत्र यत्रेच्छोपलभ्यते तस्य तदु-पनयनम् मंदं मंदं भोजयेत्। ततस्तृप्तं ब्राह्मणं ज्ञात्वा पितामहपात्रसान्निधावास्तृतदक्षिणाग्रकुश-त्रयां भूमिं प्रोक्ष्य सर्वप्रकारकमन्नमादाय सतिलघृतं जलेनाप्लाव्य ॥ ॐ अनग्निदग्धा ये जीवा ये प्रदग्धाः कुले मम ॥ भूमौ दत्तेन तृप्यंतु तृप्ता यांतु परां गतिमित्यास्तृतकुशोपरि तदन्नं विकिरेत्। ततः सव्यं कृत्वाऽऽचामेत्। हरिं स्मृत्वा अपसव्येन पात्रे ब्राह्मणाय ॥ ॐ इदं ते प्रत्यापोशन-मिति जलगंडूषं दत्वा ॥ ॐ स्वदितमिति पृष्ट्वा सुस्वदितमिति तेनोक्ते ॥ ॐ पिण्डमहं करिष्ये इति पृच्छेत्। कुरुष्वेत्यनुज्ञातः पात्रब्राह्मणायाचमनार्थं पात्रं दापयेत्। ततः प्रेतपिंडदानार्द्धमे-कामपरां पितामहादित्रिकपिंडदानार्थमेकहस्तमितां चतुरस्रां चतुरंगुलोच्छ्रितां सैकतां दक्षिण-

 पूर्वां पिंडिकां निर्माय तन्मध्ये वामेन पाणिना दर्भपिंजूलीं गृहीत्वा दक्षिणहस्तेन कृत्वा तन्मूलेन 
 सव्योपगृहीतदक्षिणपाणिना ॥ ॐ अपहता इत्यादि पठित्वा दक्षिणाग्रां रेखां प्रादेशप्रमाणां सकृदुल्लिख्य दर्भपिंजूलीमुत्तरस्यां दिशि क्षिपेत् । एवमेवापरपिंडिकायामप्येकां रेखां कुर्यात् । ततः पूर्वपिंडिकारेखोपरि ॥ ॐ ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना ऽअसुराः सन्तः स्वधया चरन्ति ॥ परापुरो निपुरो ये भरंत्यग्निष्टाँल्लोकात्प्रणुदात्वस्मादिति मंत्रेणांगारं भ्रामयित्वा दक्षिणतः क्षिपेत् । एवमेवापररेखायामंगारं भ्रामयेत् । तत उभयत्र रेखायामुपमूललतकृल्लूनान्दक्षिणाग्रान् कुशानास्तृणुयात् । ततः सव्यं कृत्वा ॥ ॐ देवताभ्य इति त्रिर्जपेत् । ततोऽपसव्यं कृत्वा पुटकचतुष्टये जलतिलगन्धपुष्पाणि कृत्वा एकं पुटकं वामहस्ते कृत्वा मोटकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत सपिंडीकरणश्राद्धे पिंडस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्व ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पूर्वपिंडिकायां छिन्नमूलोपरि अवनेजलं दद्यात् । ततोऽपरं पुटकं वामहस्ते कृत्वा । मोटकादीन्या- 

दाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धपिंडस्थानेऽमुकगोत्र पिता-
महामुकशर्मन्नत्रावनेनिक्ष्व ते स्वधेति द्वितीयपिंडिकायामास्तृतकुशमूलसान्निधाने पितामहाया-
वनेजनजलं दद्यात् ततोऽपरपुटकं वामहस्ते कृत्वा दक्षिणहस्तेन मोटकादीन्यादाय अद्य मुक-
गोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे पिंडस्थानेऽमुकगोत्र प्रपितामहामुकशर्म-
न्नत्रावनेनिक्ष्व ते स्वधेत्यास्तृतकुशमध्ये प्रपितामहायावनेजनजलं दद्यात् । ततोऽपरं पुटकं वाम-
हस्ते कृत्वा मोटकादीन्यादाय । अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे
पिंडस्थानेऽमुकगोत्र वृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नत्रावनेनिक्ष्व ते स्वधेत्यास्तृतकुशाग्रे वृद्धप्रपितामहा
यावनेजनजलं दद्यात् । ततः सर्वव्यञ्जनतिलजलमध्वाज्यसहितान्नेन प्रेतपिंडं सर्वव्यंजनतिल-
जलमध्वाज्यहुतशेषान्नेन पिण्डत्रयं च निर्माय चतुरः पिण्डान्मधुघृताद्यभिघार्य प्रथमं प्रेतपिंडं
दक्षिणहस्तेन मोटकतिलजलानि चादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरण-

श्राद्ध एष पिंडस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पूर्वपिंडिकायां कुशोपरि पित्रे पिंडं दद्यात्। ततोऽपरमोटकादीनि चादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तक-श्राद्धेऽमुकगोत्र पितामहामुकशर्मन्नेष पिंडस्ते स्वधा इति द्वितीयपिंडिकायां प्रथमावनेजनस्थाने पितामहाय पिंडं दद्यात्। पुनर्मोटकादीनि पिंडं चादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे अमुकगोत्र प्रपितामहामुकशर्मन्नेष ते पिंडः स्वधेति प्रपितामहायापरा-वनेजनस्थाने पिंडं दद्यात्। पुनर्मोटकादीनि पिंडं चादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे अमुकगोत्र वृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नेष ते पिंडः स्वधेति वृद्धप्रपितामहा-यापरावनजनस्थाने पिंडं दद्यात्। ततः पितामहादिपिण्डास्तरणकुशमूले ॥ ॐ लेपभागभुज स्तृप्यंत्विति करं प्रोक्ष्य सव्यं कृत्वाचम्य हरिं स्मरेत्। ततोऽपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुखः पित-रमुद्दिश्य ॥ ॐ अत्र पितर्मादयस्व यथाभागमावृषायस्वेति पठित्वोत्तराभिमुखो भूत्वा श्वासं

नियम्य भास्वरमूर्तिं पितरं ध्यायन् मुखं दक्षिणां दिशं प्रत्यावर्तयन् ॥ ॐ अमी मदंत पितरो यथाभागमावृषायिषतेति पठेत् । पितामहादीनुद्दिश्य दक्षिणमुखः ॥ ॐ अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वमिति पठेत् । उत्तराभिमुखो भूत्वा श्वासं नियम्य । तुष्टान् भास्वरमूर्तीन् पितामहादीन्ध्यायन् मुखं दक्षिणां दिशं प्रत्यावर्तयन् ॐ अमी मदंत पितरो यथाभागमावृषायिषतेति पठेत् । ततः प्रत्यवनेजनपात्रं वामहस्ते कृत्वा मोटकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकप्रेत सपिंडीकरणश्राद्धे पिंडेऽत्र प्रत्यवनेनिक्ष्व ते मया दीयते तवोपातिष्ठतामिति पित्रे प्रत्यवनेजनं दत्वा पितामहावनेजनपात्रं वामहस्ते कृत्वा मोटकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे पिंडेऽमुकगोत्र पितामहामुकशर्मन्नत्र प्रत्यवनेनिक्ष्व ते स्वधेति पितामहाय प्रत्यवनेजनजलं दद्यात् । प्रपितामहावनेजनपात्रं गृहीत्वा मोटकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे पिंडेऽ-

मुकगोत्र प्रपितामहामुकशर्मन्नत्र प्रत्यवनेनिक्ष्व ते स्वधेति प्रपितामहाय प्रत्यवनेजनं दद्यात् ।
ततोऽवशिष्टं पुटकमादाय मोटकादीनि चादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडी
करणनिमित्तकश्राद्धे पिंडे अमुकगोत्र वृद्धप्रपितामहाऽमुकशर्मन्नत्र प्रत्यवनेनिक्ष्व ते स्वधेति वृद्ध-
प्रपितामहाय प्रत्यवनेजनं दद्यात् । ततो नीवीं विस्रस्य सव्यं कृत्वाऽऽचम्य हरिं स्मृत्वा अप-
सव्यं कृत्वा वामेन पाणिना धृतं सूत्रं दक्षिणेनादाय ॥ ॐ एतत्ते पितुर्वास इत्युभाभ्यां हस्ताभ्यां
पितृपिंडोपरि सूत्रं धारयेत् पूर्ववत्पुनः सूत्रमादाय ॥ ॐ नमो वः पितरो रसाय नमो वः पितरः
शोषाय नमो वः पितरो जीवाय नमो वः पितरः स्वधायै नमो वः पितरो घोराय नमो वः पितरो
मन्यवे नमो वः पितः पितरो नमो वो गृहान्नः पितरो दत्तसतो वः पितरो देष्म ॥ ॐ एतद्वः
पितरो वास इति मंत्रं पठित्वा प्रत्येकं पिंडोपरि सूत्रं धारयेत् । ततो मोटकादीन्यादाय ॥ ॐ
अद्यामुकगोत्र पितुरमुकप्रेत सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे पिंडेऽमुकगोत्र पितामहामुकशर्मन्नेतत्ते

वासः स्वधेति सूत्रं पितामहायोत्सृजेत् । मोदकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे पिंडेऽमुकगोत्र प्रपितामहामुकशर्मन्नेतत्ते वासः स्वधेति प्रपितामहायोत्सृजेत् । पुनर्मोदकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सापिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे पिंडेऽमुकगोत्र वृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नेतत्ते वासः स्वधेति वृद्धप्रपितामहाय सूत्रमुत्सृजेत् । ततः प्रत्येकं पितृपिंडादिषु गंधपुष्पधूपदीपतांबूलानि दद्यात् । ततः पिंडसमीपे तत्तत्पिंडशेषान्नं विकिरेत् ततः पिंडेषु सूत्रादिकमुपनीय हस्तद्वयेन सुवर्णरजतकुशानादाय ॥ ॐ ये समाना इत्यादिमंत्रद्वयं पठित्वा प्रेतपिंडं त्रिधा विभजेत् । वारद्वयं मंत्रपाठः । ततः प्रथमपिंडभागमादाय ॥ ॐ ये समानाः सुमनसः पितरो यमराज्ये ॥ तेषां लोकः स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्प्यताम् ॥ ये समानाः सुमनसो जीवा जीवेषु मामकाः ॥ तेषाᳬ श्रीर्मयि कल्प्यतामस्मिँल्लोके शतᳬ समाः इति मंत्रद्वयेन प्रेतपिंडप्रथमभागं पितामहपिण्डे । एवं द्वितियापिंड

५

भागमादाय मंत्रद्वयेन प्रपितामहपिंडे नियोजयेत् एवं तृतीयपिंडभागमादाय मंत्रद्वयेन वृद्धप्रपितामहपिंडे नियोजयेत्। ततः प्रेतभागेन सह पिंडत्रये प्रत्येकमेकीकृत्य समं वर्तुलं कुर्यात्। ततः प्रेतपूर्वकं पितामहादीनुद्दिश्य पिंडत्रयेऽर्घं पुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलानि दद्यात्। ततः सव्येन देवान्नपात्रे ॥ ॐ शिवापः सन्तु इति जलं दत्त्वा अपसव्येन पितृब्राह्मणहस्ते पूर्वमंत्रेण जलं दद्यात् ॥ ॐ संत्विति वचनम्। ततः पितामहाद्यन्नपात्रेषु प्रत्येकं जलं दद्यात्। अनेनैव क्रमेण ॥ ॐ सौमनस्यमस्त्विति देवान्नपात्रे पुष्पम्। ततोऽपसव्येन पितृब्राह्मणहस्ते अनेनैव मंत्रेण पुष्पम्। ततः पितामहाद्यन्नपात्रत्रिकेऽनेनैव मंत्रेण प्रत्येकं पुष्पम् दद्यात्। ततः सव्येनाक्षतं चारिष्टमस्त्विति देवान्नपात्रे तंडुलप्रक्षेपः। ततोऽपसव्येन प्रेतश्राद्धपात्रब्राह्मणहस्ते ॥ ॐ अक्षतं चारिष्टमस्त्विति तंडुलप्रक्षेपः। ततः ॐ अस्त्विति ब्राह्मणप्रतिवचनम्। पितामहाद्यन्नपात्रत्रिकेऽपि प्रत्येकं ॐ अक्षतं चारिष्टमस्त्विति तंडुलप्रक्षेपः। ततो मोदकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य

पितुरमुकप्रेतस्य सापिंडीकरणनिमत्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रस्य पितामहस्यामुकशर्मणो दत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमस्त्विति पितामहायाक्षय्योदकं दद्यात् । पुनर्मोटकादीन्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सापिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुकगोत्रस्य प्रपितामहस्यामुकशर्मणो दत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमस्त्विति प्रपितामहायाक्षय्योदकं दद्यात् । एवं वृद्धप्रपितामहायाक्षय्योदकं दद्यात् । ततः सव्यं कृत्वा कृतांजलिस्तन्मनाः सुमना दक्षिणां दिशं पश्यन् ॥ ॐ अघोराः पितरः संत्विति पितामहादिपिंडत्रयोपरि पूर्वाग्रां जलधारां दद्यात् ॥ ॐ संत्विति ब्राह्मणप्रतिवचनम् । अत्र वारिधारादानमाचारात् अन्यथा तु पाठमात्रम् । ततः प्राङ्मुखो गोत्रं नोवर्धतामिति पठेत् ॥ ॐ वर्द्धतामिति प्रतिवचनम् । दातारो नोऽभिवर्द्धन्तां वेदाः संततिरेव च ॥ श्रद्धा च नो माव्यगमद्बहुदेयं च नोऽस्तु ॥ अन्नं च नो बहु भवेदतिथींश्च लभेमहि ॥ याचितारश्च नः संतु मा च याचिष्म कंचन ॥ एताः सत्याशिषः संत्विति याचेत् ॥ ॐ संत्विति प्रतिवचनम् । ततोऽपसव्यं कृत्वा पिंडोपरि

सपवित्रं कुशत्रयं दक्षिणाग्रमास्तीर्य ॥ ॐ नमो वाचयिष्ये इति ब्राह्मणं ब्रूयात् ॥ ॐ वाच्यता-
मित्यनुज्ञातः ॥ ॐ पित्रे नमः उच्यतामिति ब्राह्मणं ब्रूयात् । अस्तु नमः इति ब्राह्मणो वदेत् ।
ततो वामहस्तोद्धृतं जलपात्रं दक्षिणेनादाय ॥ ॐ ऊर्जं वहंतीरमृतं घृतं पयः किलालं परिस्रुतम् ॥
स्वधास्थ तर्पयत मे पितॄनिति पित्रादीनुद्दिश्य सपवित्रकुशोपरि दक्षिणाग्रां जलधारां दद्यात् ॥
ततो नम्रीभूय पिंडानाघ्रायोत्थापयेत् । पिंडाधारकुशानुल्मुकं च वह्नौ प्रपिपेत् । सव्येन देवा-
र्घपात्रं संचाल्यापसव्येन पित्राद्यर्घपात्राण्युत्तानीकृत्य दक्षिणां दद्यात् । ततः सव्येन कुशत्रययव-
जलदक्षिणाद्रव्याण्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धेऽमुक-
गोत्रपितामहप्रपितामहवृद्धप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणां श्राद्धसंबंधिनां विश्वेषां देवान। कृतै-
तच्छ्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं हिरण्यमग्निदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे इति
प्राङ्मुख उत्सृजेत् । ततोऽपसव्यं कृत्वा दक्षिणामुखो मोटकतिलजलान्यादाय दक्षिणां चादाय

अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य कृतैतत्सपिंडीकरणश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजत चंद्रदैवतममुक-
गोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे इति दक्षिणां पितृब्राह्मणकरे दद्यात् ॥ ॐ स्वस्तीति
प्रतिवचनम् पुनस्तथैव दक्षिणाद्रव्यादिकमादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरण-
निमित्तकश्राद्धे कृतैतदमुकगोत्रप्रपितामहामुकशर्मश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं चंद्रदैवतं यथानाम-
गोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे इति प्रपितामहश्राद्धदक्षिणां दद्यात्। पुनर्दक्षिणाद्रव्या-
दिकमादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिंडीकरणनिमित्तकश्राद्धे कृतैतदमुक-
गोत्रवृद्धप्रपितामहामुकशर्मश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं चंद्रदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां
दातुमहमुत्सृजे इति वृद्धप्रपितामहश्राद्धदक्षिणां दद्यात्। ततः सव्यं कृत्वा ॥ ॐ विश्वे देवाः
प्रीयन्तामिति देवविसर्जनं कृत्वा अपसव्यं कृत्वा पितृश्राद्धब्राह्मणम् ॥ ॐ निरोंकारं स्वस्ति
ब्रूहीति वदेत् स्वस्तीति तेनोक्ते स्वस्त्यस्तु इति पितृब्राह्मणं विसृज्य गृहीतपितृब्राह्मणांगुष्ठोपगृही-

तोदकपात्रो बहिर्निमंत्रणस्थानमागत्य ब्राह्मणं स्थापयित्वा ॥ ॐ आमावाजस्य प्रसवो जगम्यादेमे द्यावापृथिवी विश्वरूपे ॥ आमागन्तां पितरा मातरा चामासोमोऽमृतत्वेन गम्यादिति प्रदक्षिणां कुर्वन् पूर्ववदुदकधारया त्रिर्वेष्टयेत् । ततः प्रणम्याष्टौ पादाननुव्रज्य प्रदक्षिणीकृत्याभिवादयेत् । ततः सव्यं कृत्वा ॥ ॐ देवताभ्य इति त्रिर्जपेत् । ततो गृहं प्रविश्य सव्याऽपसव्याभ्यां देवपितृश्राद्धदीपान् पाणिभ्यां निर्वापयेत् । ततः सव्येन पाणिपादप्रक्षालनमाचमनं कुर्यात् ततः ॐ प्रमादादित्यादि पठित्वा एतत्फलकामो विष्णुं स्मरेत् । अपरश्राद्धचतुष्टयद्रव्यप्रतिपत्तिं ब्राह्मणाय कुर्यात् पिंडान् जले प्रतिपादयेत् उच्छिष्टमार्जनं कुर्यात् वैश्वदेवबल्यनंतरं दशप्रभृतिश्रोत्रियान्विप्रान्यथाशक्ति भोजयेत् । अमुकगोत्रस्य पितुः सपिंडीकरणश्राद्धे एतांस्त्रयोदशकुंभान्सवस्त्रान्सोदकान् अमुकगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः दातुमहमुत्सृजे अमुकगोत्रस्य पितुरत्र दिने सिद्धान्नपक्वान्नामान्नप्रदवस्त्रहिरण्यादिकं अमुकगोत्राय ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे पंच बलीन्दद्यात् । ततो गणेशपूजनं अमुक-

गोत्राय पितुः शय्यादानार्थं पुष्पाक्षतफलद्रव्यवासोभिः अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय त्वामहं वृणे वृतोऽ-
स्मि रक्षाबंधनं लक्ष्मीनारायणपूजनं पादप्रक्षालनं तिलककालज्ञानं अमुकगोत्राय ब्राह्मणाय इमां
शय्यां फलवस्त्राभरणभूषितां तुभ्यमहं संप्रददे प्रदक्षिणाः अमुकगोत्रस्य पितुः इमां गां सवत्सां
वस्त्रालंकारसहितां अमुकगोत्राय ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे ॥ ॥ इति सपिण्डीश्राद्धप्रयोगः ॥ ॥

जानकीवल्लभो विजयते ॥ ॥ अथापात्रकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रयोगः ॥ ॥ तत्र पूर्वदिने कृतनि-
यमः श्राद्धदिने प्रातर्वस्त्रयुग्मेन कृतस्नानः पंचगव्योपलेपनज्वलदंगारभ्रामणगौरमृत्तिकाच्छादनैः
श्राद्धभूमिसंस्कारं कृत्वा वस्त्रादिना वेष्टयित्वा तिलगौरसर्षपैरवकीर्य पित्रासनस्थानाद्वामभागे
श्राद्धदेयवस्तून्यासाद्य कृतस्नानादिर्मध्याह्ने शुचिः शुक्लद्विवासाः पादौ प्रक्षाल्याचम्य श्राद्धदेश-
मागच्छेत् । तत्र स्वयं पाकं कुर्यात् सपिंडस्त्रीद्वारा वा पाचयेत् । ततः पाके वृत्ते रक्षादीपं निधाय
पुनराचम्य प्राङ्मुख उपविशेत् । अन्यकृते पाके सिद्धमिति पृष्ट्वा ॥ ॐ अपवित्रः पवित्रो

वेत्यादि ॥ ॐ पुंडरीकाक्षः पुनात्विति पठित्वा कुशत्रयजलैः श्राद्धवस्तून्यभिषिंचेत् । ततः कुश-
त्रयतिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकमासीयामुकपक्षीयामुकतिथौ अमुकगोत्रस्य पितुरमुक-
शर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धमहं करिष्ये इति संकल्पं कुर्यात् । ततो गायत्रीं त्रिर्जपित्वा ॥
ॐ देवताभ्य इत्यादि त्रिर्जपेत् । ततोऽपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुः मोटका-
दीन्यादाय अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्ध इदमासनं ते स्वधेति
पूर्वोपकल्पितं मोटकरूपमासनं तिलजलप्रोक्षितं दक्षिणाग्रं पितृतीर्थेनोत्सृजेत् ॥ ॐ अपहतेत्या-
दिना भोजनपात्रे तिलान्विकीर्य ॥ ॐ आयंतु न इत्यादि पठित्वा ततोऽर्घकरणं पुटकादौ
दक्षिणाग्रं पवित्रं धृत्वा ॥ ॐ शं नो देवीरिति मंत्रेण जलं प्रक्षिप्य ॥ ॐ तिलोऽसीति तिलान्
प्रक्षिप्य गंधपुष्पे तूष्णीं क्षिपेत् । ततोऽर्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा भोजनपात्रे पवित्रमुत्तराग्रं धृत्वा
तदुपरि उदकान्तरं दत्त्वा या दिव्या इति पठित्वा अद्यामुकगोत्र पितरमुकशर्मन् सांवत्सरिकै-

कोद्दिष्टश्राद्ध एष हस्तार्घः स्वधेति पवित्रोपरि जलं यथापतितमेव मुत्सृजेत्। ततः पवित्रयुतं तदर्घपात्रमवशिष्टजलयुतमेवासनवामभागे ॥ ॐ पित्रे स्थानमसीति न्युब्जीकुर्यात् दक्षिणादानपर्यन्तं नोद्धरेत् न चालयेत्। ततो गंधादि दद्यात्। ततो मोटकतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्र पितरमुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि ते स्वधेति गन्धादीन्दद्यात्। ततो जलेन भोजनपात्रासनयोश्चतुर्दिशं मंडलं कृत्वा सव्यंजनं सघृततिलजलमन्नं किंचिदग्रभागमुद्धृत्य मोटकादिना ॥ ॐ इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्यो नमः इति भूस्वामिनेऽन्नं दद्यात्। ततः सिद्धमुष्णमन्नं रजतादिपात्रस्थं कराभ्यामादाय पितरं ध्यायन् मंदं मंदं परिवेषणं कुर्यात्। ततः पुरुषाहारक्षममन्नं परिविष्य यथासंभवं व्यंजनमन्नं जलं घृतं च पात्रांतरस्थं तत्रोपनीय अन्नं मधुनाभिघार्य ॥ ॐ मधु वातेत्यादित्र्यृचं मधु मधु मध्विति च जपित्वा पात्रमालभेत्। ततः सव्येन हस्तेन पात्रपश्चिमभागे स्पृशन् तदुपरि गतदक्षिणहस्तेना-

धोमुखेन पूर्वभागे पात्रं स्पृशन् ॥ ॐ पृथिवी ते पात्रमित्यादि ॥ ॐ इदं विष्णुरित्यादि ॥
ॐ कृष्ण कव्यमिदं रक्ष मदीयमिति पठित्वा वामेन पाणिना पात्रं स्पृशन्नेव दक्षिणं पाणिमुद्धृत्य ॥
ॐ इदमन्नं ॐ इमा आपः ॐ इदमाज्यं ॐ इदं हविरित्यन्ने जले घृते पुनरन्ने चांगुष्ठं निक्षिप्य ॥
ॐ अपहतेत्यादिनान्नोपरि तिलान्विकीर्य मोटकतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्राय पित्रे अमुक-
शर्मणे सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे एतत्तेऽन्नं सोपस्करणं स्वधेत्युत्सृजेत् । ततो वामहस्तमप्युद्धृत्य ॥
ॐ अन्नहीनमित्यादि पठित्वा ॥ ॐ गायत्रीं त्रिर्जपेत् । कुशेषूपविश्य ॥ ॐ मधु वातेत्यादि
जपेत् । ततः कृणुष्वपाज इत्याद्या राक्षोघ्नीर्ऋचो जपित्वा भूमौ तिलान् विकीर्य पितर ध्यात्वा ॥
ॐ उदीरतामवर इत्यादिपितृमंत्रान् सहस्रशीर्षा इत्यादिपुरुषसूक्तम् ॥ ॐ आशुः शिशान
इत्यादिकमप्रातिरथं च जपेत् । यथाशक्त्याऽन्यान्यपि पवित्राणि जपेत् रुचिस्तवादीनि च जपेत् ॥
ॐ नमस्तुभ्यं विरूपाक्ष नमस्तेऽनेकचक्षुषे ॥ नमः पिनाकहस्ताय वज्रहस्ताय ते नमः ॥ इति

पठित्वा उच्छिष्टसमीपे दक्षिणाग्रं कुशत्रयमास्तीर्य जलेन क्षिप्त्वा किंचिदन्नं सघृततिलं जलसि-
क्तमादाय ॥ ॐ अनग्निदग्धा इत्यादिमंत्रस्थफलमुद्दिश्य कुशोपरि अन्नं विकिरेत्। ततः सव्यं
कृत्वाऽऽचम्य हरिं स्मृत्वा गायत्रीं मधु वाता इत्यादिकं मधु मधु मध्विति च जपेत् । ततोऽप-
सव्यं कृत्वा हस्तमात्रचतुरंगुलोच्छ्रितदक्षिणप्लवापिंडिकायां प्रादेशमात्रं परिमाय दर्भपिंजूल्या
दक्षिणांगुष्ठतर्जनीधृतमूलया वामहस्तांगुष्ठतर्जनीधृतोपरिभागया ॥ ॐ अपहता असुरा रक्षांऽसि
वेदिषद इति प्रादेशमात्रमुल्लिख्य दर्भपिंजूलीमुत्तरस्यां दिशि त्यजेत् ॥ ॐ ये रूपाणीत्यादिनां-
गारं भ्रामयित्वा अंगारं दक्षिणस्यां क्षिपेत् तत्र मंत्रच्छिन्नमूलकुशत्रयमास्तीर्य सव्य कृत्वा देव-
ताभ्य इति त्रिर्जपेत्। ततः अपसव्यं कृत्वा तिलजलगंधपुष्पाणि पुटके कृत्वा पुटक वामहस्ते
धृत्वा मोटकातिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्ध-
पिंडस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्व ते स्वधेति छिन्नमूलकुशोपरि अवनेजनं दद्यात् किंचिज्जलं पुटकेऽवशेषयेत

ततः तिलजलव्यंजनघृतमिश्रैरन्नैः पिण्डं बिल्वोपमं निर्माय मधुघृताभ्यामभिघार्य मोटकातिल-
जलसहितमादाय सव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेन ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकशर्मन् सांवत्सरिकै-
कोद्दिष्टश्राद्धे एष ते पिण्डः स्वधेति छिन्नमूलकुशोपरि पिण्डं दद्यात् । ततः कुशमूले तूष्णीं करं
प्रोक्ष्य सव्यं कृत्वा द्विराचामेत् । हरिं स्मृत्वा अपसव्यं कृत्वा दक्षिणामुखः ॐ अत्र पितरो माद-
यस्व यथा भागमावृषायस्वेति पठित्वा उत्तराभिमुखीभूय श्वास नियम्य पितरं ध्यायन् पुनर्दक्षि-
णाभिमुखो भूत्वा ॥ ॐ अमी मदंत पितर्यथाभागमावृषायिषत इति पठेत् ततः पूर्वदत्तावशिष्ट-
जलयुतप्रत्यवनेजनजलपात्रमादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे
पिंडेऽत्र प्रत्यवनेनिक्ष्व ते स्वधेति पिंडोपरि प्रत्यवनेजनं दद्यात् ततो नीवीं विस्रस्य सव्येनाचम्या-
पसव्यं कृत्वा वामेन पाणिना सूत्रमादाय दक्षिणकरेण धृत्वा ॥ ॐ नमस्ते पितरो रसाय नमस्ते
पितुः शोषाय नमस्ते पितुर्जीवाय नमस्ते पितः स्वधायै नमस्ते पितर्घोराय नमस्ते पितरमन्यवे

नमस्ते पितः पितर्नमस्ते गृहाान्नः पितर्देहि सतस्ते पितर्देष्म इति पठित्वा ॥ ॐ एतत्ते पितर्वास
इति पिंडोपरि सूत्रं दद्यात् । ततो मोटकतिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्र पितरमुकशर्मन्
सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे पिंडे एतत्ते वासः स्वधेति सूत्रमुत्सृजेत् ततः पितरमुद्दिश्य पिंडे तूष्णीं
गंधपुष्पधूपदीपतांबूलानि दद्यात् । ततः शिवा आपः संत्विति जलं ॥ ॐ सौमनस्यमस्त्विति
पुष्पम् ॥ ॐ अक्षतं चारिष्टमस्त्विति तंडुलान् भोजनपात्रे क्षिपेत् ततश्च मोटकतिलजलान्या-
दाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे दत्तैतदन्नपानादिकमक्ष-
य्यमुपतिष्ठतामित्यक्षय्योदकं दद्यात् । ततः सव्यं कृत्वा दक्षिणामुखः ॐ अघोरः पितास्त्विति
पिण्डोपरि पूर्वाग्रां जलधारां दद्यात् ततः पूर्वाभिमुखः कृतांजलिः सुमनाः ॥ ॐ गोत्रं नो वर्द्धतां
दातारो नोऽभिवर्द्धन्तां वेदाः संततिरेव च ॥ श्रद्धा च नो माव्यगमद्बहुदेयं च नोऽस्तु ॥ अन्नं च
नो बहुभवेदतिथींश्च लभेमहि ॥ याचितारश्च नः संतु मा च याचिष्म कंचन ॥ एताः सत्या

आशिषः सन्तु इत्याशीःप्रार्थनं कृत्वा अपसव्यं कृत्वा सपवित्रकुशत्रयं दक्षिणाग्रं पिंडोपरि धृत्वा ॥ ॐ ऊर्जं वहन्तीरमृतमिति मंत्रेण कुशोपरि दक्षिणाग्रां जलधारां दद्यात् । ततो नम्रीभूय पिंडमाघ्रायोत्त्थापयेत् पिण्डाधारकुशानुल्मुकं च वह्नौ क्षिपेत् । अर्घपात्रमुत्तानीकृत्य दक्षिणां दद्यात् । तथा मोदकादीन्यादाय रजतं च ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणः कृतैतत्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं चंद्रदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे यद्युपस्थितं रजतं न भवति तदा रक्तिकामितं रजतं चंद्रदैवतमित्येवमादिवाक्यं कर्तव्यं इदं पदं न हातव्यमितिशेषः॥ ततः ॐ अभिरम्यतामिति विसर्जनम् । ततः सव्यं कृत्वा देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च ॥ नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमो नमः इति त्रिः पठेत् । ततोऽपसव्यं कृत्वा पाणिभ्यां दीपं निर्वापयेत् । ततो हस्तौ पादौ प्रक्ष्याल्य सव्य कृत्वाचम्य ॐ ब्रह्मणे स्वाहा ॐ प्रजाप० ॐ गृह्येभ्यः स्वाहा ॐ कश्यपाय स्वाहा ॐ अनुमतये स्वाहा।

ततो हुतशेषान्नेन बलिदानं ॐ पर्जन्याय नमः अद्भ्यो नमः पृथिव्यै नमः उदकुंसंस्थं धात्रे नमः । विधात्रे नमः द्वारशाखयोः वायवे नमः इति प्रतिदिशं ॐ प्राच्यै नमः ॐ अवाच्यै नमः ॐ प्रतीच्यै नमः ॐ उदीच्यै नमः ॐ प्रती० ॐ ब्रह्मणे नमः ॐ अंतरिक्षाय० ॐ सूर्याय० इति मध्ये० ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः ॐ विश्वेभ्यो भूतेभ्यो नमः ॐ उषसे नमः ॐ भूतानां पतये नमः इत्युत्तरोत्तरम् । ततः प्राचीनावीति दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुः पितृतीर्थेन दक्षिणस्थां दिशि ॐ पितृभ्यः स्वधा नमः इति दद्यात् । ततो बलिशेषान्नलिप्तपात्रं प्रक्षाल्य यक्ष्मैतत्ते निर्णेजनं नमः इति वायव्यदिशि दद्यात् । देवा मनुष्याः पशवो वयांसि सिद्धाः सयक्षोरगदैत्यसंघाः ॥ प्रेताः पिशाचास्तरवः समस्ता ये चान्नमिच्छंति मया प्रदत्तम् ॥ १ ॥ पिपीलिकाः कीटपतंगकाद्याः बुभुक्षिताः कर्मनिबंधबद्धाः ॥ प्रयांतु ते तृप्तिमिदं मयान्नं तेभ्यो विसृष्टं सुखिनो भवतु ॥ येषां न माता न पिता न बंधुर्न चान्नसिद्धिर्न तथान्नमस्ति ॥ तत्तृप्तयेन्नं भुवि दत्तमेतत्तेषां

तु तृप्तिस्तुषिता भवंतु ॥ सव्यं सौरभेय इति गोभ्यस्ततः द्वौ श्वानाविति शुनां ऐंद्रेति वायसा-
नां च शनैर्निवर्नयेद्भुवि ॥ ततो ब्राह्मणान् भोजयेत्। इति नैमित्तिकश्राद्धवालेदानम् ॥ ॐ प्रमा-
दात्कुर्वतां कर्म प्रच्यवेताध्वरेषु यत् ॥ स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिः इति पठित्वा
श्राद्धसंपूर्णकामो विष्णुं स्मरेत् । श्राद्धीयवस्तूनि ब्राह्मणाय प्रतिपादयेत् अंभसि वा क्षिपेत् ।
ततः शेषं ज्ञातिभिः सह भुंजीत । एवमेव पितृव्यभ्रात्रादिश्राद्धप्रयोगः ॥ शस्त्रादिहतनिमित्तक-
माश्विनकृष्णचतुर्दश्यामप्येकोद्दिष्टमेव कर्तव्यं तत्र सांवत्सरिकपदं परं न दातव्यमिति ॥ ॥

अथ मातृश्राद्धप्रयोगः ॥ ॥ अथ शुक्लांबरः स्नातो मध्याह्ने सुसमावृतम् पंचगव्योपलेपितं ज्वल-
दंगारशोधितं गौरमृत्तिकाच्छादितं यथाप्रदेशासादितश्राद्धीयद्रव्यं तं देशमागत्य पादौ प्रक्षाल्याच-
म्य सापिंडस्त्रीद्वारा पाचयेत् । स्वयं वा पचेत् ततः पादौ प्रक्षाल्याचम्य शुद्धासने उपविश्य दीपं
प्रज्वालयित्वाचम्य प्राङ्मुखः परकर्तृके पाके सिद्धमिति पाचिकां पृष्ट्वा ॥ ॐ अपवित्रः पवित्रो

दक्षिणस्यां दिशि त्यजेत् । ततस्तत्र छिन्नमूलकुशानास्तीर्य सव्यं कृत्वा देवताभ्य इति त्रिर्जपेत् । ततोऽपसव्यं कृत्वा पुटके जलतिलपुष्पगंधान् कृत्वा मोटकतिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रे मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे पिंडस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्व ते स्वधेति छिन्नमूलकुशोपरि अवनेजनं दद्यात् । ततस्तिलघृतसहितान्नेन पिंडं कृत्वा मधुघृताभ्यामभिघार्य मोटकतिलजलपिण्डानादाय अद्यामुकगोत्रे मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्ध एष ते पिंडः स्वधेति पिण्डं सव्योपगृहीतं दक्षिणहस्तेन कुशोपरि दद्यात् ततः कुशमूले करं प्रोक्ष्य सव्यं कृत्वा द्विराचम्य हरिं स्मृत्वा अपसव्यं कृत्वा दक्षिणामुखः ॥ ॐ अत्र मातर्मादयस्व यथाभागमावृषायस्वेति पठेत् ॥ उदङ्मुखीभूय श्वासं नियम्य मातरं ध्यायन् परावर्तमानः ॥ ॐ अमीमदंत माता यथाभागमावृषायिषतेति पठेत् । ततोऽवनेजनावशिष्टं जलसहितं पुटकमादाय मोटकतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रे मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धपिंडे

प्रत्यवनेनिक्ष्व ते स्वधा इति प्रत्यवनेजनं दद्यात् । ततो नीवीं विस्रस्य सव्यं कृत्वाऽऽचम्य अप-
सव्यं कृत्वा वामेन पाणिना धृतं सूत्रं दक्षिणेन चादाय ॥ ॐ नमस्ते माता रसाय नमस्ते मातः
शोषाय नमस्ते मातर्जीवाय नमस्ते मातः स्वधायै नमस्ते मातर्घोराय नमस्ते मातर्मन्यवे नमस्ते
मातर्मातर्नमस्ते गृहान्नो मातर्देहि सतस्ते मातर्देष्म इति पठित्वा एतत्ते मातर्वास इतिमंत्रेण
पिंडोपरि सूत्रं धृत्वा मोटकतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रे मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्ट-
श्राद्धपिंडे एतत्ते वासः स्वधेति सूत्रमुत्सृजेत् । ततः पिंडे गंधपुष्पधूपदीपतांबूलानि तूष्णीं दत्त्वा ॥
ॐ शिवा आपः संत्विति जलं ॐ सौमनस्यमस्त्विति पुष्पम् । ॐ अक्षतं चारिष्टमस्त्विति
तंडुलान् भोजनपात्रे निक्षिपेत् । ततो मोटकतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रायां मातुरमुकदेव्याः
सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे दत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुपतिष्ठतामित्यक्षय्योदकमुत्सृजेत् । ततः सव्यं
कृत्वा दक्षिणामुखः ॥ ॐ अघोरा मातास्तु इति पिंडोपरि पूर्वाग्रां जलधारां दद्यात् । ततः

पूर्वाभिमुखः कृतांजलिः ॥ ॐ गोत्रं नो वर्द्धतां दातारो नोऽभिवर्द्धन्तां वेदाः संततिरेव च ॥
श्रद्धा च नो माव्यगमद्बहुदेयं च नोऽस्त्विति ॥ अन्नं च नो बहुभवेदतिथींश्च लभेमहि ॥
याचितारश्च नः संतु मा च याचिष्म कंचन ॥ एताः सत्या आशिषः संतु इत्याशीःप्रार्थनं
कुर्यात् ततोऽपसव्यं कृत्वा सपवित्रकुशत्रयं पिंडोपरि आस्तीर्य ॥ ॐ ऊर्जं वहंतीरमृतं घृतं
पयः कीलालं परिस्रुतम् ॥ स्वधास्थ तर्पयत मे मातरमिति कुशोपरि दक्षिणाग्रां जलधारां दद्यात्
ततो नम्रीभूय पिंडमाघ्रायोत्थापयेत् पिंडाधारकुशानुल्मुकं च वह्नौ निक्षिप्यार्घपात्रमुत्तानी-
कृत्य दक्षिणां दद्यात् ततो मोटकतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्राया मातुरमुकदेव्याः सांवत्स-
रिकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रतिष्ठार्थं रक्तिकापरिमितं रजतं चंद्रदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां
दातुमहमुत्सृजे इति यथावैभवं दद्यात् ॥ ॐ अभिरम्यतामिति विसर्जनं ततः सव्यं कृत्वा
देवताभ्य इति त्रिर्जपेत् । ततोऽपसव्यं ... स्ताभ्यां दीपं निर्वाप्य हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य

सव्येनाचम्य ॐ प्रमादात्कुर्वतां कर्म प्रच्यवेताध्वरेषु यत् ॥ स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति
श्रुतिः ॥ विष्णुं स्मृ० श्राद्धीयवस्तूनि ब्राह्मणाय प्रतिपादयेत् जले वा क्षिपेदिति मात्रैकोद्दिष्टम् ॥

॥ अथ पंचकशांतिः ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ कुंभे मीने गते चंद्रे मरणं यस्य जायते ॥
तस्य चाधोगतिं प्रोचुः सततं चाशुभं भवेत् ॥ न तस्य दाहः कर्तव्यो विनाशः सर्व-
जातिषु ॥ अद्येत्यादि पठित्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य धनिष्ठादिपंचकमरणोत्पन्नदुर्गति-
निवारणार्थं पुत्रादिसकलकुटुंबरक्षणार्थं पुत्तलकैः सह शवदाहे यथास्थानपुत्तलस्थापनपूजनमहं
करिष्ये पाद्यार्घमृन्मयदंतधावनस्नानगंधाक्षतापुष्पधूपदीपपूगीफलऊर्णासूत्रोशीरचंदनभृंगराजे-
लालवंगयज्ञोपवीतवासोदक्षिणादीनि द्रव्याणि मद्दत्तानि तवोपतिष्ठंतां पंचपुत्तलान्पृथक्पृथक्पू-
जयेत् अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य पंचकमरणदुर्गतिनिवारणार्थं पुत्रादिसकलकुटुंबरक्षणार्थं प्रेतवहं
शिरसि अहं स्थापयामि १ अमुकगोत्रस्य० अ० प्रेतस्य पञ्चकमरणदुर्गतिनिवारणार्थं पुत्रादि-

॥२६॥

३०२ शान्तिसार .... .... .... .... खे १–४ ०–२
३०३ शिवार्चन पद्धति वेदोक्त .... .... क ०–४ ०–॥
३०४ शूद्रविवाह पद्धति .... .... .... क ०–२ ०–॥
३०५ सकाम शिवपूजनविधान भा. टी .... क ०–४ ०–॥
३०६ सर्वदेवप्रतिष्ठासंग्रह (अन्यत्र नहीं छपा) क २–८ ०–६
३०७ सर्वपूजा बडी .... .... .... क ०–२ ०–॥
३०८ समंत्रनवरात्रपद्धतिः सोद्धाराकथासहिताः क ०–४ ०–॥
३०९ साधारण गोदानविधि .... .... क ०–३ ०–।
३१० संध्या यजुर्वेदी .... .... .... क ०–१ ०–॥
३११ संध्या यजुर्वेदी भाषाटीका .... .... क ०–१॥ ०–॥
३१२ संध्यावैष्णवी .... .... .... .... क ०–१ ०–॥
३१३ संस्कारभास्कर यजुर्वेद सब संस्कारोकी विधि है प्रयोग और मन्त्रसहित .... .... (१) २–८ ०–६
३१४ संकल्पकल्पना .... .... .... क ०–८ ०–१
३१५ सन्ध्यावन्दन भाष्य संस्कृत.... .... क ०–६ ०–१
३१६ हेमाद्रिप्रयोग.... .... .... .... क ०–१ ०–॥
३१७ क्षत्रियसंध्या .... .... .... .... क ०–१ ०–॥

## व्याकरणग्रन्थाः।

३१८ अर्थप्रकाशिका (व्याकरण) पढ़नेवालोंको अती उपयोगीहै भाषाभाष्यभी है .... खे ०–८ ०–१
३१९ अष्टाध्याईसूत्रपाठ परिभाषापाठ शिक्षापाठश्च क ०–३ ०–॥
३२० अष्टाध्यायी भाषाटीका .... श्री २–० ०–४
३२१ कारकस्वरूपप्रकाश भाषाटीका सहित खे ०–६ ०–१
३२२ कारकवादार्थ शाब्दबोध व्याकरणन्याय क ०–२ ०–॥
३२३ तत्त्वबोधिनी कौमुदीके पृष्ठाङ्कसह पूर्वार्द्ध (१) २–० ०–६
३२४ धातुरूपावलि लघुधातुपाठसहित .... क ०–३ ०–॥
३२५ बालसंस्कृतप्रभाकर नवीन संस्कृत शिखने-वालेको बहुत उपयोगी है .... .... क ०–८ ०–१

जाहि-

॥ २ ॥

| | | | |
|---|---|---|---|
| ३२६ मध्यसिद्धांत कौमुदी .... .... | खे | ०-१२ | ०-२ |
| ३२७ रूपमाला अव्ययार्थविभाग .... .... | क | ०-३ | ०-॥ |
| ३२८ रूपमाला कारकसमासताद्धितादिक क्रियाकलाप आख्यातचन्द्रिका धातुरूपभेद श्लोकयोजनिकोपाय .... .... | (१) | ०-६ | ०-१ |
| ३२९ रूपमाला प्रयोगविधि.... .... .... | क | ०-२ | ०-॥ |
| ३३० रूपमालाव्याकरणका षड्लिङ्गविभाग | (१) | ०-६ | ०-॥ |
| ३३१ रूपमाला व्याकरण सन्धिभागः, अन्ययार्थभागः प्रयोगविधि-संग्रहः (कारकसमासतद्धितादिक) क्रियाकलापः आख्यातचंद्रिका धातुरूपभेदः श्लोकयोजनिकोपाय और षड्लिंग भाग .... | (१) | १-४ | ०-२ |
| ३३२ रूपमाला व्याकरण सन्धिविभाग .... | (१) | ०-५ | ०-॥ |
| ३३३ लघुसिद्धान्तकौमुदी टिप्पणीसहित जिल्द अक्षर बडा सूत्र और वृत्तिसह .... | क | ०-१२ | ०-२ |
| ३३४ लघुकौमुदी भा० टी० अतिउत्तम .... | क | १-० | ०-४ |
| ३३५ लघुसिद्धान्तकौमुदी टिप्पणीसहित छोटी | क | ०-४ | ०-१ |
| ३३६ लिङ्गबोध व्याकरण भाषाटीका .... | खे | ०-२ | ०-॥ |
| ३३७ शब्दरूपावलि एकाक्षरीकोष सहित | क | ०-१ | ०-॥ |
| ३३८ समासचक्र .... .... .... .... | क | ०-॥ | ०-॥ |
| ३३९ समासकुसुमावलि .... .... .... | क | ०-२ | ०-॥ |
| ३४० संस्कृतारोहण भाषाटीका समेत .... | खे | ०-६ | ०-१ |

पुस्तक मिलनेका ठिकाना—

गंगाविष्णु श्रीकृष्णदास,

"लक्ष्मीवेंकटेश्वर" छापाखाना,

कल्याण-मुंबई.

रात.

॥ २ ॥

अन्त्येष्टिसहितः

इति कर्मकाण्डसमुच्चयः समाप्तः ।